

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний авіаційний університет

**КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ.
Особлива частина**

**Практикум
для здобувачів вищої освіти ОС «Бакалавр»
спеціальності 262 «Правоохоронна діяльність»**

Київ – 2021

УДК 343.2/7 (477)(076)
К 823

Укладач: Т.Д. Лисько – кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального права та процесу Юридичного факультету Національного авіаційного університету

Рецензент: С.Я. Лихова – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри кримінального права та процесу Юридичного факультету Національного авіаційного університету

Затверджено методично-редакційною радою Національного авіаційного університету (протокол № _____ від _____ 2021 року).

К 823 Кримінальне право України. Особлива частина:
практикум / укладач Т.Д.Лисько. – К.: НАУ, 2021. – 64 с.

Практикум з дисципліни «Кримінальне право України. Особлива частина» містить перелік теоретичних питань для підготовки до практичних занять та практичні завдання, сформовані та систематизовані відповідно до Робочої навчальної програми, перелік рекомендованих літературних джерел та завдання для самостійної роботи.

Для здобувачів вищої освіти спеціальності 262 «Правоохоронна діяльність» освітньо-професійної програми «Правоохоронна діяльність».

ЗМІСТ

Вступ	4
Методичні рекомендації щодо розв’язання практичних завдань із Особливої частини кримінального права України.....	5
Модуль IV. Кримінальні правопорушення проти особи, громадських та державних інтересів.....	12
Тема 4.1. Злочини проти основ національної безпеки України..	12
Тема 4.2. Кримінальні правопорушення проти життя та здоров’я особи.....	16
Тема 4.3. Кримінальні правопорушення проти волі, честі та гідності особи.....	23
Тема 4.4. Кримінальні правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості особи.....	27
Тема 4.5. Кримінальні правопорушення проти власності.....	30
Тема 4.6. Кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності.....	34
Тема 4.7. Кримінальні правопорушення проти громадської безпеки.....	38
Тема 4.8. Кримінальні правопорушення проти безпеки руху та експлуатації транспорту.....	41
Тема 4.9. Кримінальні правопорушення проти громадського порядку та моральності.....	44
Тема 4.10. Кримінальні правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів.....	48
Тема 4.11. Кримінальні правопорушення проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об’єднань громадян та кримінальні правопорушення проти журналістів	52
Тема 4.12. Кримінальні правопорушення проти правосуддя.....	56
Список літератури.....	59

ВСТУП

Кримінальне право України належить до обов'язкових нормативних дисциплін при підготовці здобувачів вищої освіти за спеціальністю 262 «Правоохоронна діяльність». Дисципліна вивчається на другому та третьому році навчання.

Вивчення кримінального права України, зокрема Особливої частини, формує у фахівця ґрунтовні знанням кримінального законодавства, розуміння змісту кримінально-правових понять, вміння вірно тлумачити положення кримінального закону та застосовувати їх у майбутній практичній діяльності.

Метою вивчення дисципліни є виховання неухильної поваги до закону, дотримання законності у всіх формах правозастосовної діяльності, відповідальності за порушення прав і свобод людини і громадянина в державі.

Практикум містить практичні завдання для проведення практичних занять і самостійної роботи. Конкретний склад практичних завдань визначається робочою програмою навчальної дисципліни «Кримінальне право України» та деталізується у цьому Практикумі.

Виконання завдань покликане забезпечити вивчення теоретичного матеріалу з дисципліни «Кримінальне право. Особлива частина».

Завдання, що містяться у Практикумі, мають практичну спрямованість. При описі фабули використовувались фактичні обставини, взяті із реальних кримінальних справ. Особисті дані «фігурантів» змінені, а деякі обставини мають умовний характер.

З метою вироблення єдиного підходу до вирішення практичних завдань, у практикумі сформульовані Методичні рекомендації щодо розв'язання практичних завдань із дисципліни «Кримінальне право України. Особлива частина».

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ ІЗ ОСОБЛИВОЇ ЧАСТИНИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Особливості практичних завдань, що сформовані у даному практикумі, передбачають поглиблене дослідження змісту певного конкретного складу (складів) кримінальних правопорушень Особливої частини кримінального права України, встановлення обов'язкових ознак юридичного складу кримінального правопорушення (ЮСКП) на основі дослідження фактичного складу кримінального правопорушення (ФСКП), виділення суміжних складів кримінальних правопорушень, їх відмежування та формулювання висновку щодо остаточної кваліфікації кримінального правопорушення.

Вирішення таких практичних завдань включає такі окремі елементи:

1. Уточнення та попередня оцінка фактичних обставин.
2. Проміжні висновки щодо видів та особливостей кримінальних правопорушень, ознаки яких вбачаються у діяннях суб'єктів.
3. Обґрунтування кримінально-правової кваліфікації (кваліфікації кримінальних правопорушень) з використанням основних правозастосовних аргументів.
4. Обґрунтування кримінально-правової кваліфікації (кваліфікації кримінальних правопорушень) з позицій теорії кримінального права.
5. Формула кримінально-правової кваліфікації (кваліфікації кримінальних правопорушень).
6. Юридичне формулювання обвинувачення (інша форма кримінально-правової оцінки).

При цьому перші чотири елементи рішення задачі можуть викладатися у довільній формі і навіть з допустимими скороченнями, а *два останні елементи мають бути написані з додержанням відповідних вимог і без скорочень*. У деяких випадках викладач може дозволити студентам вирішувати задачі без повноцінного письмового відтворення усіх названих вище елементів, однак і в цьому разі написання третього, п'ятого і шостого елементів рішення є обов'язковим.

Зразок вирішення практичного завдання з Особливої частини кримінального права.

Петруня, Чекалін та Щекальов утворили стійку групу, розробили план розбійних нападів на окремих громадян та розподілили між собою функції. Для нападів їм була потрібна зброя. Щоб заволодіти зброєю і боєприпасами до неї, вони напали на працівника приватної охоронної фірми Шумова, який повертався в офіс фірми після вечірнього чергування. Діючи за зазделегідь розробленим планом, Петруня штовхнув Шумова в неосвітлену частину підземного переходу, де вже чекав Щекальов, а той ударив потерпілого уламком труби по голові. Чекалін в цей час спостерігав за обстановкою. Коли Шумов упав, вони обшукали його і забрали пістолет «ТТ» та дві обойми набоїв. Шумов помер на місці події.

Після цього, продовжуючи реалізовувати розроблений раніше план, Петруня, Чекалін та Щекальов вчинили три напади на окремих громадян: демонструючи пістолет і погрожуючи вбивством, вони відбирали у потерпілих гроші, коштовності, верхній одяг. Під час останнього нападу вони, діючи без попередньої змови, згвалтували малолітню Зінкевич, а потім за пропозицією Петруні, щоб приховати вчинені щодо неї злочини, вбили її.

ЗРАЗОК вирішення практичного завдання:

1. Уточнення та попередня оцінка фактичних обставин.

1.1. Нанесення удару трубою по голові та смерть Шумова на місці події (показники локалізації та сили удару) свідчать про наявність у суб'єктів принаймні прямого невизначеного умислу щодо будь-яких суспільно небезпечних наслідків для життя чи здоров'я потерпілого, в тому числі і його смерті.

1.2. Після заволодіння зброєю Шумова і принаймні до вчинення останнього нападу (включно) мав місце певний проміжок часу, протягом якого існувала стійка, озброєна, організована група, а Петруня, Чекалін та Щекальов були її учасниками (членами); при цьому в умовах задачі не зазначено, хто з них незаконно зберігав та носив вогнепальну зброю і бойові припаси до неї.

1.3. В умовах задачі не зазначена вартість майна, вилученого у потерпілих під час розбійних нападів; будемо вважати, що ця вартість не досягає показників кваліфікуючих ознак «у великих розмірах» та «у особливо великих розмірах».

1.4. В умовах задачі не зазначено, яким чином було здійснено згвалтування; будемо вважати, що фізичне насильство до потерпілої у процесі згвалтування не застосовувалось.

1.5. Під час звалтування суб'єкти принаймні могли і повинні були допускати, що вчиняють статевий акт з малолітньою; таке ж психічне ставлення до віку потерпілої було і при вчиненні умисного вбивства.

2. Проміжні висновки щодо видів та особливостей кримінальних правопорушень, ознаки яких вбачаються у діяннях суб'єктів.

2.1. Вчинені суб'єктами дії у поєднанні з іншими фактичними обставинами містять ознаки кримінальних правопорушень, передбачених статтями 115, 129, 152, 187, 257, 262, 263 КК.

2.2. Всі кримінальні правопорушення є закінченими; всі злочини, за винятком згвалтування, вчинені у співучасті «особливого роду» – організованою групою, яка з урахуванням її озброєності набирає характеру банди; за умовами задачі згвалтування вчинено без попередньої змови (ситуаційно), тобто має місце вчинення злочину «групою осіб».

3. Обґрунтування кримінально-правової кваліфікації з використанням основних правозастосовних аргументів.

3.1. Щодо кваліфікації дій суб'єктів за ст. 257 КК – див. пункти 16–25 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями» від 23 грудня 2005 р. № 13.

3.2. Для визначення правових орієнтирів щодо кваліфікації бандитизму слід звернутися до п. 26 постанови Пленуму ВСУ Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями» від 23 грудня 2005 р. № 13.

3.3. Особливості кваліфікації бандитизму за сукупністю зі складом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 262 КК України визначені абз.2 п.26 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про викрадення та інше незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами» від 26 квітня 2002 р. № 3.

3.4. Щодо кваліфікації умисного вбивства Шумова за п.п. 6, 12 ч.2 ст. 115 КК, а також за сукупністю зі злочином, передбаченим ст. 262 КК, – абз.3 п. 10 та абз. 4 п. 16 постанови Пленуму Верховного Суду

України «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи» від 7 лютого 2003 р. № 2.

3.5. Щодо кваліфікації звалтування і наступного умисного вбивства Зінкевич за сукупністю злочинів – див. абзац 3 п. 14 названої вище постанови від 7 лютого 2003 р. № 2.

3.6. Кваліфікація умисних вбивств за обтяжуючих обставин – правові орієнтири - п.п. 6, 16, 17 постанови від 7 лютого 2003 № 2. При цьому слід аргументувати проміжну кваліфікацію за п.п. 2, 12, 13 ч. 2 ст. 115 КК.

3.7. Щодо інкримінування суб'єктам кваліфікуючих ознак звалтування «групою осіб» та «малолітньої» – див. абзаци 1, 2 п. 9 та п. 10 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи» від 30 травня 2008 р. № 5.

4. *Обґрунтування кримінально-правової кваліфікації з позицій теорії кримінального права.*

4.1. Бандитизм належить до складеного складу кримінального правопорушення. Співвідношення його юридичного складу з юридичними складами інших кримінальних правопорушень, які вчиняються при створенні банди та під час здійснення нею нападів, вирішується в межах конкуренції частин і цілого. В даному разі діє, зокрема, таке правило: оскільки видові ознаки нападів у ст. 257 КК не визначені, такі напади, вчинені в межах бандитизму, повинні отримувати окрему кваліфікацію.

Саме це правило зумовлює кваліфікацію за сукупністю з бандитизмом обох умисних вбивств за обтяжуючих обставин, розбоїв, передбачених ч. 4 ст. 187 КК, розбою з метою викрадення вогнепальної зброї та боєприпасів до неї за обтяжуючих обставин.

Водночас незаконне зберігання та носіння вогнепальної зброї учасниками банди відповідно до плану її діяльності охоплюється ознакою «озброєності» банди у складі бандитизму і окремої (додаткової кваліфікації за ч. 1 ст. 263 КК не потребує (див. абзац 2 п. 21 постанови від 23 грудня 2005 р. №13).

4.2. Таке ж правило про кваліфікацію при конкуренції «частини і цілого» застосовується при кваліфікації умисного вбивства Шумова під час розбою з метою викрадення вогнепальної зброї та боєприпасів до неї та при кваліфікації звалтування, що супроводжувалося погрозою вбивством.

4.3. При кваліфікації розбою з метою викрадення вогнепальної зброї та боєприпасів до неї з'являється конкуренція «загальної та спеціальної» норми (відповідно - ч. 4 ст. 187 КК та ч. 3 ст. 262 КК). Пріоритет має спеціальна норма.

4.4. При кваліфікації розбоїв має місце так звана конкуренція юридичних складів кримінального правопорушення одного виду з обтяжуючими та особливо обтяжуючими обставинами (конкуренція кваліфікованого (ч. 2 ст. 187 КК) та особливо кваліфікованого (ч. 4 ст. 187 КК) складів кримінального правопорушення. В цьому разі у формулі кваліфікації злочинів відображається лише особливо кваліфікований склад (ч. 4 ст. 187 КК), а в юридичному формулюванні обвинувачення вказуються всі обтяжуючі та особливо обтяжуючі обставини.

4.5. Всі кримінальні правопорушення, що інкримінуються суб'єктам, за винятком зґвалтування, *вчинені організованою групою*. Ця обставина має своє безпосереднє відображення при кваліфікації бандитизму (де вона є однією з форм банди), розбоїв (ч. 4 ст. 187 КК) та розбою з метою викрадення вогнепальної зброї і боєприпасів до неї (ч. 3 ст. 262 КК) – в двох останніх випадках суб'єктам інкримінується кваліфікуюча ознака – вчинення відповідних злочинів «організованою групою».

Юридичні склади інших кримінальних правопорушень, інкримінованих суб'єктам, не передбачають їх вчинення організованою групою як кваліфікуючу ознаку (обтяжуючу обставину). Тому при кваліфікації обох умисних вбивств суб'єктам інкримінується кваліфікуюча ознака «групою осіб за попередньою змовою». За цим же принципом при кваліфікації зґвалтування – відповідно до умов задачі – суб'єктам інкримінується кваліфікуюча ознака «групою осіб».

4.6. Два вчинені суб'єктами умисні вбивства за обтяжуючих обставин, хоч «набір» цих обтяжуючих обставин у кожного з них різний, утворюють не сукупність, а повторність злочинів, що відповідають одному і тому самому юридичному складу злочину. При здійсненні остаточної кваліфікації умисні вбивства відображені одним юридичним складом кримінального правопорушення. Він включає ті пункти ч. 2 ст. 115 КК, які містять ті обтяжуючі обставини, що мають місце у даній кримінально-правовій ситуації

(додатково слід врахувати повторність – п. 13 ч. 2 ст. 115 КК України).

5. Формула кримінально-правової кваліфікації (ФК):

Дії Петруні необхідно кваліфікувати за сукупністю злочинів, передбачених ст. 257; ч. 3 ст. 262; ч. 4 ст. 187; ч. 4 ст. 152; п.п. 2, 6, 9, 12, 13 ч. 2 ст. 115 КК України.

Дії Чекаліна необхідно кваліфікувати за сукупністю злочинів, передбачених ст. 257; ч. 3 ст. 262; ч. 4 ст. 187; ч. 4 ст. 152; п.п. 2, 6, 9, 12, 13 ч. 2 ст. 115 КК України.

Дії Щекальова необхідно кваліфікувати за сукупністю злочинів, передбачених ст. 257; ч. 3 ст. 262; ч. 4 ст. 187; ч. 4 ст. 152; п.п. 2, 6, 9, 12, 13 ч. 2 ст. 115 КК України.

6. Юридичне формулювання обвинувачення (ЮФО):

Петруня вчинив: організацію озброєної банди з метою нападу на окремих осіб, участь у такій банді та участь у вчинюваному нею нападі (ст. 257 КК); розбій з метою викрадення вогнепальної зброї, бойових припасів до неї, вчинений організованою групою (ч. 3 ст. 262 КК); напад з метою заволодіння чужим майном, поєднаний з погрозою застосування насильства, небезпечного для життя особи, яка зазнала нападу, – розбій, вчинений особою, яка раніше вчинила розбій, вчинений організованою групою (ч. 4 ст. 187 КК); вчинення дій сексуального характеру, пов'язаних із вагінальним, проникненням в тіло іншої особи з використанням геніталій без добровільної згоди потерпілої особи (згвалтування), вчинене групою осіб щодо особи, яка не досягла чотирнадцяти років (ч. 4 ст. 152 КК); умисне протиправне заподіяння смерті іншій людині – умисне вбивство малолітньої дитини, з корисливих мотивів, вчинене з метою приховати інший злочин, за попередньою змовою групою осіб, особою, яка раніше вчинила умисне вбивство (пункти 2, 6, 9, 12, 13 ч. 2 ст. 115 КК).

Чекалін вчинив: організацію озброєної банди з метою нападу на окремих осіб, участь у такій банді та участь у вчинюваному нею нападі (ст. 257 КК); розбій з метою викрадення вогнепальної зброї, бойових припасів до неї, вчинений організованою групою (ч. 3 ст. 262 КК); напад з метою заволодіння чужим майном, поєднаний з погрозою застосування насильства, небезпечного для життя особи, яка зазнала нападу, – розбій, вчинений особою, яка раніше вчинила розбій, вчинений організованою групою (ч. 4 ст. 187 КК); вчинення

дій сексуального характеру, пов'язаних із вагінальним, проникненням в тіло іншої особи з використанням геніталій без добровільної згоди потерпілої особи (зґвалтування), вчинене групою осіб щодо особи, яка не досягла чотирнадцяти років (ч. 4 ст. 152 КК); умисне протиправне заподіяння смерті іншій людині – умисне вбивство малолітньої дитини, з корисливих мотивів, вчинене з метою приховати інший злочин, за попередньою змовою групою осіб, особою, яка раніше вчинила умисне вбивство (пункти 2, 6, 9, 12, 13 ч. 2 ст. 115 КК).

Щекальов вчинив: організацію озброєної банди з метою нападу на окремих осіб, участь у такій банді та участь у вчинюваному нею нападі (ст. 257 КК); розбій з метою викрадення вогнепальної зброї, бойових припасів до неї, вчинений організованою групою (ч. 3 ст. 262 КК); напад з метою заволодіння чужим майном, поєднаний з погрозою застосування насильства, небезпечного для життя особи, яка зазнала нападу, – розбій, вчинений особою, яка раніше вчинила розбій, вчинений організованою групою (ч. 4 ст. 187 КК); вчинення дій сексуального характеру, пов'язаних із вагінальним, проникненням в тіло іншої особи з використанням геніталій без добровільної згоди потерпілої особи (зґвалтування), вчинене групою осіб щодо особи, яка не досягла чотирнадцяти років (ч. 4 ст. 152 КК); умисне протиправне заподіяння смерті іншій людині – умисне вбивство малолітньої дитини, з корисливих мотивів, вчинене з метою приховати інший злочин, за попередньою змовою групою осіб, особою, яка раніше вчинила умисне вбивство (пункти 2, 6, 9, 12, 13 ч. 2 ст. 115 КК).

Модуль №4 «Кримінальні правопорушення проти особи, громадських та державних інтересів»

ТЕМА 4.1. ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ОСНОВ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Теоретичні питання:

1. Загальна характеристика злочинів проти основ національної безпеки України.
2. Посягання на територіальну цілісність і недоторканність України.
3. Державна зрада. Умови звільнення особи від кримінальної відповідальності за державну зраду.
4. Посягання на життя державного чи громадського діяча.
5. Диверсія.
6. Шпигунство.
7. Перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань.

Основні теоретичні відомості.

Безпосереднім об'єктом злочину, передбаченого у ст. 109 КК, є суспільні відносини, що забезпечують внутрішню безпеку України, захист її конституційного ладу та державної влади.

Об'єктивна сторона виражається в чотирьох **формах**:

- 1) дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади;
- 2) змова про вчинення таких дій;
- 3) публічні заклики до насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади;
- 4) розповсюдження матеріалів із закликами до вчинення таких дій.

Суб'єктивна сторона цього злочину – прямиї умисел. Обов'язковою ознакою є *мета* – насильницька зміна чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади в Україні.

Суб'єкт – фізична осудна особа, яка досягла 16-ти років.

Посягання на територіальну цілісність і недоторканність України. *Безпосереднім об'єктом* цього злочину є відносини щодо

забезпечення територіальної цілісності і недоторканості України в межах встановлених кордонів.

Об'єктивна сторона цього злочину передбачає різні діяння:

1) дії, вчинені з метою зміни меж території або державного кордону, на порушення порядку, встановленого Конституцією України;

2) публічні заклики до вчинення цих дій;

3) розповсюдження матеріалів із закликами до вчинення таких дій. Ст. 110 КК не вимагає, щоб ці дії мали насильницький характер.

Суб'єктивна сторона цього злочину – прямий умисел, що поєднаний із спеціальною метою змінити межі території або державного кордону України.

Суб'єкт злочину — будь-яка особа, що досягла 16-річного віку.

Державна зрада. *Об'єктом злочину* є державна безпека України в будь-якій її сфері. Відповідно до Концепції (основ державної політики) національної безпеки України національна (також державна) безпека України передбачає відсутність загрози у сферах: політичній, економічній, соціальній, військовій, екологічній, науково-технологічній, інформаційній. Суверенітет держави означає верховенство державної влади, її самостійність усередині країни та незалежність у міжнародних відносинах, яка може бути обмежена лише необхідністю виконувати договори й зобов'язання в галузі міжнародних відносин. Територіальна цілісність держави передбачає, що всі складові території держави (адміністративно-територіальні одиниці) перебувають у нерозривному взаємозв'язку, характеризуються єдністю й не мають власного суверенітету. Територіальна недоторканість – це захищеність території країни в існуючих кордонах від будь-яких посягань, що можуть стосуватися незаконної зміни території України, визначеної рішеннями Верховної Ради України й міжнародними договорами України. Обороздатність означає підготовленість держави до захисту від зовнішньої збройної агресії або збройного конфлікту.

З об'єктивної сторони державна зрада може виявитися в таких **формах**:

1) перехід на бік ворога в умовах воєнного стану або в період збройного конфлікту;

2) шпигунство;

3) надання іноземній державі, іноземній організації або їх представникам допомоги в проведенні підривної діяльності проти України

Суб'єктом державної зради в будь-якій її формі може бути тільки громадянин України, який досяг 16-річного віку. Співучасниками (співвиконавцями, організаторами, підбурювачами, пособниками) можуть виступати й інші особи.

Суб'єктивна сторона державної зради характеризується виною у вигляді прямого умислу. Мотивами державної зради можуть бути користь, помста, бажання полегшити виїзд на постійне місце проживання в іншій країні тощо.

Основні поняття: *національна безпека; державна зрада; шпигунство; диверсія; посягання на територіальну цілісність і недоторканність України.*

Література: [6],[15],[17],[21],[24],[25],[31],[33],[34],[38],[39],[40],[41],[42],[44],[45],[47],[48].

Практичні завдання:

1. Науковий співробітник одного з інститутів М. за винагороду надав можливість стажистові з-за кордону сфотографувати документи, що містили державну таємницю. На слідстві з'ясувалося, що стажист був агентом іноземних розвідувальних органів.

Кваліфікуйте дії М. Відповідь поясніть.

2. Завербовані іноземною розвідкою автотуристи з Європи А. та Х. фотографували на території України військові об'єкти, лінії електропередач, шосейні шляхи.

Кваліфікуйте дії А. та Х. Відповідь поясніть.

3. Д., працюючи журналістом районної газети в одній з областей України та будучи незадоволеним місцевим керівництвом, опублікував у газеті статтю. У ній йшла мова про необхідність змінити місцеву владу шляхом виходу на вулиці та захоплення будівлі місцевої адміністрації.

Кваліфікуйте дії Д. Відповідь поясніть.

4. В Ужгороді в тайниках мікроавтобуса іноземних туристів – подружжя Лоу, що прибули в Україну, – виявлено 80 брошур і кілька тисяч листівок, в яких містилися заклики до вчинення злочинів проти державної влади. Було встановлено, що кілька пачок брошур та листівок Лоу передали громадянину Зіничу для поширення їх серед громадян України. В них ішлося про методи насильницької зміни державної влади.

Надайте кримінально-правову оцінку. Відповідь поясніть.

5. П. встановив вибуховий пристрій на військовому заводі, на якому він працював інженером. Його метою було ослабити оборонний потенціал держави.

Кваліфікуйте дії П. Відповідь поясніть.

Питання і завдання для самоперевірки до теми 4.1.

1. Загальна характеристика та види злочинів проти основ національної безпеки України.
2. Аналіз юридичних складів злочину, передбаченого ст. 109 КК України.
3. Аналіз юридичних складів злочину, передбаченого ст. 110 КК України.
4. Кримінально-правова характеристика форм державної зради; спеціальна підстава звільнення від кримінальної відповідальності особи, яка вчинила цей злочин.
5. Аналіз юридичного складу злочину «диверсія».
6. Кримінально-правова характеристика шпигунства; відомості, що становлять державну таємницю; спеціальна підстава звільнення від кримінальної відповідальності особи, яка вчинила шпигунство.

ТЕМА 4.2. КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ ЖИТТЯ ТА ЗДОРОВ'Я ОСОБИ

Теоретичні питання:

1. Загальна характеристика злочинів проти життя та здоров'я.
2. Види умисних вбивств.
  - 2.1. Просте умисне вбивство (ч.1 ст. 115 КК України): аналіз юридичного складу злочину.
  - 2.2. Кримінально-правова характеристика кваліфікованих видів умисних вбивств (ч. 2 ст. 115 КК України).
  - 2.3. Кримінально-правова характеристика привілейованих видів умисних вбивств (ст.ст. 116, 117, 118 КК України).
3. Загальна характеристика кримінальних правопорушень проти здоров'я та їх види.
  - 3.1. Умисне тяжке тілесне ушкодження. Критерії визнання тілесного ушкодження тяжким: медичний, соціальний, економічний, естетичний.
  - 3.2. Умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження.
  - 3.3. Умисне легке тілесне ушкодження.
  - 3.4. Побой і мордування.
  - 3.5. Катування.
  - 3.6. Зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби. Зараження венеричною хворобою.
4. Кримінальні правопорушення, що становлять небезпеку для життя і здоров'я людини.

Основні теоретичні відомості.

У частині 1 ст. 115 КК дається поняття вбивства як *умисного протиправного заподіяння смерті іншій людині*. Крім того, у ст. 119 КК передбачена відповідальність за вбивство через необережність. Тому загальне поняття вбивства в теорії кримінального права визначають як умисне або необережне протиправне заподіяння смерті іншій людині.

Заподіяння смерті іншій людині — це позбавлення її життя.

Об'єктом вбивства є життя людини. Початком життя при цьому слід вважати початок фізіологічних пологів. Кінцевим моментом життя людини є її біологічна смерть, коли внаслідок повної зупинки

серця й припинення постачання клітинам кисню відбувається незворотний процес розпаду клітин центральної нервової системи й смерть мозку.

Об'єктивна сторона умисного вбивства характеризується: 1) діянням – посяганням на життя іншої особи; 2) наслідками у вигляді фізіологічної смерті потерпілого; 3) причинним зв'язком між вказаними діянням та наслідками.

Вбивство може бути здійснено шляхом дії або бездіяльності. Для позбавлення людини життя може застосовуватися як фізичний вплив (удар ножем, задушення, отруєння тощо), так і психічний (заподіяння психічної травми, що спричинила смерть, підбурювання до самогубства особи, яка не усвідомлює значення цього акту, тощо). У разі вчинення вбивства шляхом бездіяльності йдеться про невчинення винним дій, які запобігли б настанню смерті, за умови, що він зобов'язаний був і мав можливість їх вчинити.

Обов'язковою ознакою закінченого складу вбивства є настання злочинного наслідку — смерті людини. При цьому необхідно встановити причинний зв'язок між діянням винного і настанням смерті потерпілого.

Із суб'єктивної сторони вбивство може бути вчинено як з умислом (прямим або непрямим), так і через необережність (злочинну самовпевненість або злочинну недбалість) та передбачає обов'язкове встановлення мети та мотиву злочину.

Суб'єкт вбивства — будь-яка фізична осудна особа, яка досягла 14 років, за вбивства, що передбачені статтями 115–117 КК, з 16 років — за вбивства, що передбачені статтями 118 і 119 КК.

У кримінальному праві виділяють **види** умисних вбивств за ступенем суспільної небезпечності:

- 1) Просте умисне вбивство (ч. 1 ст. 115 КК) – вбивство, вчинене за відсутності пом'якшуючих чи обтяжуючих обставин;
- 2) Кваліфіковане умисне вбивство (ч. 2 ст. 115) – вбивство, вчинене за обтяжуючих обставин;
- 3) Привілейоване умисне вбивство (ст. 116, 117, 118 КК) – умисне вбивство вчинене за пом'якшуючих обставин.

За суб'єктивною стороною розрізняють вбивства умисні (статті 115–118 КК) і вбивства через необережність (ст. 119 КК).

Кваліфіковані види умисних вбивств визначені ч. 2 ст. 115 КК, яка містить 14 пунктів. Для кваліфікації умисного вбивства за ч. 2

ст. 115 КК необхідно встановити хоча б одну ознаку, передбачену ч. 2 ст. 115 КК. Якщо в діях винної особи таких ознак вбачається декілька, то всі вони мають отримувати самостійну правову оцінку за відповідним пунктом ч. 2 ст. 115 КК.

КК передбачає три види привілейованих умисних вбивств:

- Умисне вбивство, вчинене в стані сильного душевного хвилювання (ст. 116 КК);

- Умисне вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини (ст. 117 КК);

- Умисне вбивство при перевищенні меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця (ст. 118 КК).

Злочинами проти здоров'я є протиправні умисні або необережні діяння, які безпосередньо спрямовані на завдання фізичної або психічної шкоди здоров'ю інших осіб.

Об'єктом таких злочинів є здоров'я іншої людини. Додатковими об'єктами можуть виступати честь і гідність людини.

Об'єктивна сторона злочинів проти здоров'я може виражатися як у дії, так і бездіяльності. Абсолютна більшість складів злочинів проти здоров'я є матеріальними (формальним є лише погроза вбивством).

Суб'єкт більшості злочинів проти здоров'я загальний. Суб'єктом злочинів, передбачених ст.121 і ст.122, може бути фізична осудна особа, яка досягла віку 14 років. Суб'єкт інших злочинів цього виду – з 16 років.

Суб'єктивна сторона розглядуваних злочинів характеризується умисною (ст.121-127, 129) або необережною (ст.128) виною. Злочини, передбачені ст.130, 133 можуть бути вчинені як умисно, так і необережно.

Тілесне ушкодження – це протиправне заподіяння шкоди здоров'ю іншої людини, що виражається в порушенні анатомічної цілості тканин, органів та їх функцій внаслідок застосування одного чи кількох зовнішніх ушкоджуючих чинників – фізичних, хімічних, біологічних, психічних.

Безпосереднім об'єктом тілесного ушкодження виступають суспільні відносини, що забезпечують охорону здоров'я людини. Будь-яке тілесне ушкодження незалежно від ступеня його тяжкості заподіює певну шкоду здоров'ю людини.

Основні поняття: умисне вбивство; вбивство через необережність; тілесне ушкодження; побой; мордування; катування; доведення до самогубства; незаконне проведення абортів або стерилізація.

Література: [6],[7],[11],[12],[17],[18],[21],[24],[25],[31],[33],[34],[35],[38],[39],[40],[41],[42],[43],[44],[45],[47],[48],[49].

Практичні завдання:

1. Оленюк мав відомості, що у Верченко, яка проживає одна, є багато грошей, що їх вона виграла в лотерею. Він запропонував Іванчуку обікрати Верченко. Вночі вони через вікно проникли до неї в хату і почали шукати гроші. Коли Верченко прокинулася і закричала, Оленюк двома ударами ножа в шию і груди вбив її. У приміщенні злочинці знайшли лише 580 грн., які й забрали.

Дайте кримінально-правову оцінку вчиненому. Відповідь обґрунтуйте.

2. Кочегар Швидко через неприязні стосунки зіштовхнув троюрідного брата Кизю в дренажний колодязь глибиною 18 м, де той утопився. Коли дружина загиблого через 3 дні прийшла до котельної спитати про свого чоловіка, Швидко вбив її молотком і труп кинув у той самий колодязь. Потерпіла була на 8-му місяці вагітності близнюками.

Дайте кримінально-правову оцінку вчиненому. Відповідь обґрунтуйте.

3. Кримський з метою заволодіння автомашиною ГАЗ-24 «Волга», що належала львівській геологорозвідувальній експедиції, вчинив напад на водія цієї машини Титла, в процесі якого мисливським ножом (він постійно носив його з собою, хоч і не був мисливцем) завдав сім ударів у шию і спину. Від одержаних ушкоджень Титло через кілька днів помер. Підробивши дорожнього листа, Кримський намагався перегнати автомашину в іншу область, але був затриманий.

Дайте кримінально-правову оцінку вчиненому. Відповідь обґрунтуйте.

4. Гураль, проводжаючи після кіносеансу Вакулову додому, в лісопарку намагався вступити з нею в статевий зв'язок. Вакулова вчинила опір. Тоді він вийняв ножа і почав погрожувати. Вакулова закричала, намагалась втекти. Гураль догнав її і зґвалтував, а потім завдав трьох ножових поранень у груди, від яких потерпіла померла. Для того, щоб приховати заповідяне, Гураль розчленував труп Вакулової і частини його сховав у різних місцях під хмизом.
Дайте кримінально-правову оцінку вчиненому. Відповідь обґрунтуйте.

5. Ю. повернувся раніше з відрядження додому та застав свою дружину і свого друга під час статевих зносин. Сильно обурений такою поведінкою з боку дружини (з нею 15 років перебував у шлюбі) та друга (з ним дружили 10 років) він миттю вдарив кухонним ножом спочатку жінку, а потім свого друга. Від заповідяних тілесних ушкоджень обидва померли на місці.
Дайте кримінально-правову оцінку вчиненому. Відповідь обґрунтуйте.

6. Р. і К., домовились вбити П. Придбавши отруту, призначену для труїння гризунів, К. підсипав її до кави, а Р. запропонував П. випити цей напій. Спробувавши каву з отрутою, П. почав блювати. Ніяких інших шкідливих наслідків не настало. Судово-медичною експертизою встановлено, що порошок був непридатний для отруєння людини.
Дайте кримінально-правову оцінку вчиненому. Відповідь обґрунтуйте.

7. Б. з допустимою швидкістю керував своїм автомобілем. Несподівано з кушів, безпосередньо перед автомобілем, виник Ч., який знаходився в нетверезому стані та потрапив під колеса. Б. вийшов з автомобіля, щоб надати потерпілому допомогу, але той не подавав ознак життя, пульсу та дихання не було. Для того, щоб уникнути небажаної для нього процедури кримінального провадження, Б. сів у машину та поїхав з місця пригоди. Слідством було встановлено, що Б. не мав технічної можливості запобігти наїзду. Потерпілий після удару одразу знаходився у комі. Однак, помер вже в лікарні, куди його доставив інший водій.

Дайте кримінально-правову оцінку вчиненому. Відповідь обґрунтуйте.

8. Долганов оточив грядку з цибулею оголеним дротом і підключив його до електромережі напругою 220 вольт. Підліток Сергеев підійшов до дроту, торкнувся його рукою і був смертельно травмований електрострумом. Долганов працював механіком електростанції, вчився на курсах підвищення кваліфікації.

Дайте кримінально-правову оцінку вчиненому. Відповідь обґрунтуйте.

9. Народивши в себе вдома доношену дитину, Рутько не надала їй ніякої допомоги. Вона завернула її в простирадло і поклала в шафу, де дитина невдовзі померла внаслідок закриття верхніх дихальних шляхів. Рутько пояснила, що вчинила це через те, що батько дитини не захотів з нею укласти шлюб.

Дайте кримінально-правову оцінку вчиненому. Відповідь обґрунтуйте.

10. Равлюк завагітніла від Прокопчука. Останній радив їй зробити аборт або позбавити життя дитину, яка народиться, інакше він її покине. Одразу ж після пологів Равлюк разом зі своєю подругою Пронюк задушила дитину.

Дайте кримінально-правову оцінку вчиненому. Відповідь обґрунтуйте.

Питання і завдання для самоперевірки до теми 4.2.

1. Кримінально-правове поняття вбивства.
2. Види вбивств за КК України.
3. Умисне вбивство без обтяжуючих і без пом'якшуючих обставин: відмежування від інших видів умисних вбивств.
4. Умисне вбивство при обтяжуючих обставинах: аналіз юридичного складу злочину, особливості кваліфікації окремих його різновидів.
5. Умисні вбивства при пом'якшуючих обставинах.
6. Вбивство через необережність: особливості суб'єктивної сторони юридичного складу злочину.

7. Доведення до самогубства: особливості юридичних складів злочину, відмежування від умисного вбивства та вбивства через необережність.

8. Поняття тілесного ушкодження: медичний та юридичний аспекти.

9. Види тілесних ушкоджень за КК України.

10. Залежність ступеня тяжкості тілесних ушкоджень від тривалості розладу здоров'я та розміру стійкої втрати працездатності.

11. Умисне тяжке тілесне ушкодження: аналіз юридичних складів злочину.

12. Умисне тяжке тілесне ушкодження, заподіяне за пом'якшуючих обставин: особливості юридичних складів злочину.

13. Умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження: особливості юридичних складів злочину, кваліфікація за сукупністю з іншими злочинами.

14. Умисне легке тілесне ушкодження: види, особливості юридичних складів кримінального правопорушення.

15. Необережне тяжке або середньої тяжкості тілесне ушкодження: особливості об'єктивної та суб'єктивної сторін юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікація за сукупністю з іншими кримінальними правопорушеннями.

16. Побої і мордування аналіз юридичних складів кримінальних правопорушень.

17. Каткування: особливості юридичного складу кримінального правопорушення.

18. Кримінальні правопорушення, які вчинюються у сфері медичного обслуговування.

19. Інші злочини, що ставлять в небезпеку життя та здоров'я людини: загальна характеристика, особливості юридичних складів.

ТЕМА 4.3. КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ ВОЛІ, ЧЕСТІ ТА ГІДНОСТІ ОСОБИ

Теоретичні питання:

1. Загальна характеристика кримінальних правопорушень проти волі, честі та гідності особи.
2. Незаконне позбавлення волі або викрадення людини: аналіз юридичного складу злочину.
3. Захоплення заручників: аналіз юридичного складу злочину.
4. Торгівля людьми: аналіз юридичного складу злочину.
5. Незаконне поміщення в психіатричний заклад: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення.

Основні теоретичні відомості.

Ст. 147 КК передбачає відповідальність за захоплення або тримання особи як заручника з метою спонукання родичів затриманого, державної або іншої установи, підприємства чи організації, фізичної або службової особи до вчинення чи утримання від вчинення будь-якої дії як умови звільнення заручник (ч. 1 ст. 147 КК).

Основним *безпосереднім об'єктом* злочину є воля особи. Його додатковим факультативним об'єктом можуть бути громадська безпека, життя та здоров'я особи, власність тощо.

Об'єктивна сторона його характеризується суспільно небезпечними діями у двох можливих формах: 1) захоплення особи як заручника; 2) тримання особи як заручника.

Торгівля людьми. Основним *безпосереднім об'єктом* цього злочину є честь і гідність особи, а також - крім випадків, коли угода, об'єктом якої є людина, укладається за згодою цієї ж людини, - воля особи. Його *додатковим факультативним об'єктом* можуть виступати життя та здоров'я особи, встановлений порядок здійснення службовими особами своїх повноважень.

З *об'єктивної сторони* цей злочин може виражатися у таких формах:

- 1) торгівля людиною;
- 2) вербування людини;
- 3) переміщення людини;
- 4) переховування людини;

- 5) передача людини;
- 6) одержання людини.

Торгівля людьми – це здійснювані з метою експлуатації вербування, перевезення, передача, приховування або одержання людей, які вчинюються певними способами.

Суб'єкт злочину загальний. Вчинення злочину службовою особою та вчинення злочину особою, від якої потерпілий був у матеріальній чи іншій залежності, розглядаються як його кваліфікуючі ознаки.

Суб'єктивна сторона злочину характеризується прямим умислом і, як правило, корисливим мотивом. Ця ознака суб'єктивної сторони для особи, яка продає людину, є обов'язковою. При вербуванні, переміщенні, переховуванні, передачі або одержанні людини мотиви можуть бути різними. Тому для цих дій мотив є факультативною ознакою. Його встановлення має значення для оцінки ступеня суспільної небезпечності вчиненого діяння.

Основні поняття: воля особи; позбавлення волі; захоплення заручників; торгівля людьми; незаконне поміщення в психіатричний заклад; експлуатація дітей.

Література: [1], [6], [11],[17],[18],[21],[24],[25],[31],[33],[34],[35], [38], [39],[40],[41],[42], [44],[45],[47].

Практичні завдання:

1. Ейдинов взяв у свою автомашину 8-річного хлопчика, який «голосував» на дорозі, й разом з Худіновим завіз його на віддалену дачу останнього, щоб вимагати потім від батьків викуп. Вони помістили хлопчика в підвал, поставили йому їжу і закрили люк, а самі почали обдумувати деталі майбутньої «операції». Ранком вони виявили, що хлопчик задихнувся від нестачі повітря: стіни підвалу були пофарбовані масляною фарбою, перекриття залізобетонне, а люк пригнаний дуже щільно.

Дайте кримінально-правову оцінку вчиненому. Відповідь обґрунтуйте.

2. Єсипенко і Павлов у вагоні потяга, який після повернення з рейсу стояв у тупику, вночі, погрожуючи ножем, забрали гаманець із 5 тис. грн. у Храмова, який, не маючи іншої можливості, ночував

там по приїзді в чуже місто. Щоб потерпілий не міг одразу ж звернутись у поліцію, Єсипенко і Павлов зв'язали йому руки й ноги і замкнули купе. *Дайте кримінально-правову оцінку вчиненому.*

3. При розлученні подружжя Пелехатих суд вирішив залишити 4-річного сина з матір'ю. Скарги батька про передачу сина йому нічого не змінили. Тоді він під виглядом прогулянки з сином взяв його з дитячого садка і відвіз до своєї матері, де той і жив. Колишня дружина подала заяву на ім'я прокурора про притягнення Пелехатого до відповідальності за ч. 1 ст. 146 КК України.

Дайте кримінально-правову оцінку вчиненому.

4. Зейкан примушувала своїх 13-річних синів-близнят Вітю та Колю працювати на присадибних ділянках односельців у гарячий період збирання врожаю полуниць, а зароблені гроші віддавати їй.

Дайте кримінально-правову оцінку вчиненому.

5. За домовленістю з громадянином Македонії Райчевським громадянин України Трояновський за гроші постачав йому дівчат, у тому числі неповнолітніх, з України. Обіцяючи влаштування офіціантками, хатніми робітницями, няньками тощо, він вивозив дівчат за їх згодою в Македонію. Там Райчевський відбирав у дівчат паспорти і погрозами змушував надавати сексуальні послуги клієнтам підпільних публічних будинків. Допомогала Трояновському підшукувати дівчат для влаштування на роботу за кордоном Вдовіна.

Дайте кримінально-правову оцінку вчиненому.

Питання і завдання для самоперевірки до теми 4.3.

1. Воля людини як об'єкт кримінально-правової охорони.
2. Загальна характеристика кримінальних правопорушень проти волі особи.
3. Незаконне позбавлення волі або викрадення людини: аналіз юридичних складів кримінального правопорушення.
4. Захоплення заручників: аналіз юридичних складів кримінального правопорушення, кваліфікація за сукупністю з іншими кримінальними правопорушеннями.

5. Підміна дитини: особливості об'єктивної та суб'єктивної сторін юридичного складу кримінального правопорушення.

6. Торгівля людьми: аналіз юридичних складів кримінального правопорушення.

7. Незаконне поміщення в психіатричний заклад: особливості юридичного складу кримінального правопорушення.

8. Експлуатація дітей; використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом: аналіз юридичних складів кримінального правопорушення.

ТЕМА 4.4. КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ СТАТЕВОЇ СВОБОДИ ТА СТАТЕВОЇ НЕДОТОРКАНОСТІ ОСОБИ

Теоретичні питання:

1. Загальна характеристика кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканості особи.
2. Зґвалтування.
3. Сексуальне насильство.
4. Примушування до вступу в статевий зв'язок.
5. Вчинення дій сексуального характеру з особою, яка не досягла шістнадцятирічного віку.
6. Розбещення неповнолітніх.
7. Домагання дитини для сексуальних цілей.

Основні теоретичні відомості.

Під *статевою свободою* слід розуміти право особи самостійно обирати собі партнера для сексуального спілкування, форму такого спілкування, зокрема, не допускаючи у цій сфері примусу, свободу на самовизначення у статевому спілкуванні. Доросла (у контексті КК, це особа, якій виповнилось 16 років, а не особа, яка досягла визначеного СК шлюбного віку) і психічно здорова людина сама визначає, з ким і в якій спосіб вона задовольнятиме свої сексуальні потреби. Якщо статева свобода пов'язується з усвідомленою спроможністю особи розпоряджатись собою у сфері сексуального спілкування, то *статева недоторканність* означає охоронюваний законом стан, за якого забороняється вступати в сексуальні контакти з особою, яка з певних причин (наприклад, через недосягнення відповідного віку або наявність психічної хвороби) не є носієм статевої свободи. Статева недоторканність, будучи поняттям абсолютним, означає, що певні інтереси недоторканної особи за жодних умов не можуть бути порушені іншим суб'єктом, а вчинені щодо неї сексуальні дії визнаються кримінально караними.

З об'єктивної сторони *зґвалтування* полягає у вчиненні дій сексуального характеру, пов'язаних із вагінальним, анальним або оральним проникненням в тіло іншої особи з використанням геніталій або будь-якого іншого предмета, без добровільної згоди потерпілої особи.

Поняття *добровільної згоди* розкривається в примітці до ст. 152. Згода вважається добровільною, якщо вона є результатом вільного волевиявлення особи, з урахуванням супутніх обставин. Тобто, від контексту супутніх обставин залежить визначення вільності волевиявлення особи, а отже, наявність підстави для кримінальної відповідальності за ст. 152, що викликає занепокоєння можливість неоднозначного тлумачення поняття добровільної згоди на практиці.

Основні поняття: *статева свобода, статевая недоторканість, звалтування, сексуальне насильство, примушування, розбещення*

Література:[4],[6],[17],[19],[21],[24],[25],[31],[33],[34],[35],[38],[39],[40],[41],[42],[44],[45],[47].

Практичні завдання:

1. Мазуренко, перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння, вирішив проникнути в житло односельці Онищенко, яка проживає на одній вулиці з ним. Біля 00 год. 30 хв., витягнув віконне скло у вікні веранди житлового будинку, відчинив рукою зсередини будинку гачок та відкривши вхідні двері, проник у приміщення будинку. Мазуренко, перебуваючи у будинку, упевнився, що Онищенко сама та спить у ліжку. Після цього, Мазуренко зняв із себе одяг, всівся зверху на потерпілу та наніс не менше трьох ударів руками в обличчя. Продовжуючи свої дії, стягнув із потерпілої сорочку, притиснув її до ліжка, та утримуючи її руки своїми руками, вчинив із нею вагінальний, а потім анальний статевий акт. Внаслідок таких дій, Онищенко втратила репродуктивну функцію.

Дайте кримінально-правову оцінку вчиненому.

2. Саченко познайомився з Мусієнко і запросив її до себе в гості. Пізно ввечері, у Саченка виник умисел на вступ з нею в статевий зв'язок. Саченко намагався підняти її з крісла. Мусієнко вирвалася і вибігла у передпокії. Наздогнавши її, Саченко замкнув двері, заявивши з погрозою, що з цієї квартири так не виходять. Не бачачи виходу зі становища, Мусієнко підбігла до відкритого вікна і викинулася з 8-го поверху. Від одержаних ушкоджень вона померла на місці.

Дайте кримінально-правову оцінку вчиненому.

3. Нетверезий Сурилін з метою зґвалтування зайшов у квартиру односельчанки Дудник. Скориставшись тим, що Дудник була у стані сп'яніння, а також своєю фізичною перевагою, Сурилін насильно вступив з нею в статевий зв'язок. Коли ображена насильством потерпіла пригрозила, що заявить в органи міліції, він злякався і завдав їй тілесних ушкоджень, від яких Дудник померла.

Дайте кримінально-правову оцінку вчиненому.

Питання і завдання для самоперевірки до теми 4.4.

1. Статева свобода та статеві недоторканість людини як об'єкти кримінально-правової охорони.

2. Загальна характеристика кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканості особи.

3. Зґвалтування: аналіз юридичних складів кримінального правопорушення.

4. Сексуальне насильство: особливості юридичних складів кримінального правопорушення.

5. Примушування до вступу в статевий зв'язок: особливості юридичних складів кримінального правопорушення.

6. Вчинення дій сексуального характеру з особою, яка не досягла шістнадцятирічного віку.

7. Розбещення неповнолітніх: особливості юридичних складів кримінального правопорушення.

8. Домагання дитини для сексуальних цілей.

ТЕМА 4.5. КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ

Теоретичні питання:

1. Поняття і загальні ознаки кримінальних правопорушень проти власності. Форми розкрадання чужого майна.
2. Крадіжка: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення.
3. Грабіж: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення.
4. Розбій: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення.
5. Аналіз юридичних складів кримінального правопорушення «вимагання».
6. Шахрайство: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення.
7. Кримінально-правова характеристика придбання, отримання чи збуту майна, одержаного злочинним шляхом злочинним шляхом.
8. Некорисливі кримінальні правопорушення проти власності: кримінально-правова характеристика.

Основні теоретичні відомості.

З об'єктивної сторони *крадіжка* належить до кримінальних правопорушень з матеріальним складом.

Викрадення виявляється в дії (активній поведінці) і означає незаконне, безоплатне вилучення чужого майна поза волею власника. Таке вилучення обов'язково повинно бути таємним, тобто непомітним: при відсутності власника чи інших осіб або в присутності власника чи інших осіб, але за умови, що вони не усвідомлюють факт викрадення внаслідок, наприклад, нетверезого стану, малолітства та ін. Таємним є і викрадення в присутності осіб, які усвідомлюють, що вчинюється крадіжка, але суб'єкт знає, що ці особи не будуть йому перешкоджати: він впевнений в їх мовчазній згоді, невтручанні (наприклад, крадіжка продуктів на м'ясокомбінаті працівником цього підприємства в присутності інших працівників).

Вилучення майна буде таємним і тоді, коли дії особи фактично помічені іншою особою, але суб'єкт цього не усвідомлює і вважає їх таємними.

Викрадання повинно бути безоплатним: винний не повертає викрадене, не оплачує його вартість, не відшкодовує її будь-яким еквівалентом.

Із суб'єктивної сторони крадіжка передбачає тільки прямий умисел (див. ч. 2 ст. 24 КК): особа усвідомлює, що посягає на чужу власність, таємно вилучає чуже майно, на яке вона не має ніякого права, передбачає спричинення матеріальної шкоди в певному розмірі і бажає завдати таку шкоду. Обов'язковими суб'єктивними ознаками крадіжки є корисливий мотив – спонукання до незаконного збагачення за рахунок чужого майна та корислива мета – збагатитися самому або незаконно збагатити інших осіб, в долі яких зацікавлений винний.

Суб'єктом крадіжки є фізична осудна особа, яка досягла 14 років до моменту вчинення крадіжки.

Основні поняття: *власність, розкрадання, крадіжка, грабіж, розбій, шахрайство, вимагання, привласнення.*

Література: [2],[3],[6],[16],[20],[19],[21],[24],[25],[31],[33],[34],[35],[38],[39],[40],[41],[42],[44],[45],[47].

Практичні завдання:

1. Петренко проник до вчительської кімнати. Відкривши одну із жіночих сумок, він заволодів гаманцем. Однак в той момент заглянула прибиральниця, яка відразу зреагувала на злочинний намір Петренка. Вона намагалася затримати зловмисника. Петренко зрозумів, що його викрили, залишив викрадене майно й утік.

Кваліфікуйте дії Петренка.

2. Головач і Денисов вночі прийшли на будівельний майданчик житлово-будівельного кооперативу і, пригрозивши сторожу, що поб'ють його, якщо він заважатиме їм, взяли п'ять дошок.

Дайте кримінально-правову оцінку вчиненому.

3. З метою отримання страхового відшкодування Борисенко вирішив інсценувати викрадення свого автомобіля. За допомогою

він звернувся до Кириленка та Ветенова. За виконану роботу Борисенко пообіцяв їм винагороду. Він передав Кириленку та Ветенову ключі та показав місце стоянки транспортного засобу. При спробі запустити двигун Кириленко та Ветенов були затримані працівниками поліції.

Дайте кримінально-правову оцінку вчиненому.

4. Інженер-технолог Федорець на час виконання робіт одержав у цеху ключі від сейфів, де зберігалася платина та обладнання, зроблене з платини. Skorиставшись цим, він узяв собі з сейфа зливку платини вагою 234,3 г. При спробі продати платину Федорця було затримано.

Дайте кримінально-правову оцінку вчиненому.

5. Вирізвавши з журналу зразки нових грошових купюр номіналом 200 грн. і 500 грн., Бокич і Головня склеїли лицьовий бік грошових купюр, розфарбували кольоровим олівцем, натерли парафіном, надавши їм вигляду справжніх грошей, а потім збували їх, купуючи товари у селян на ринках.

Кваліфікуйте дії Бокича і Головні.

6. Кирпа і Понякін, погрожуючи ножем, пограбували п'яного Войтенка. Потерпілий розповів, що двоє невідомих зняли у нього з руки годинника, а про ніж він нічого сказати не може, бо був дуже п'яний. *Дайте кримінально-правову оцінку вчиненому.*

7. Брати Грущенки, Анатолій та Борис, з метою вчинення крадіжки проникли у квартиру Авдюшко. Коли вони почали шукати гроші, в кімнату зайшла господиня. Анатолій втік, а Борис вдарив потерпілу в обличчя, заподіявши їй середньої тяжкості тілесне ушкодження. Він обшукав кишені потерпілої і, не знайшовши грошей, вийшов з будинку. *Дайте кримінально-правову оцінку вчиненому.*

8. З метою вчинення розбійного нападу Тарасюк, Позднов і Лященко озброїлись відповідно молотком, фінським та звичайним ножами і пішли до будинку Герасименко. Вони напали на неї, Тарасюк почав її душити, а Позднов закрив рот. Лященко в цей час

стояв поруч. Коли Тарасюк тричі вдарив потерпілу молотком по голові, Лященко втік. Тарасюк і Позднов після вбивства Герасименко забрали з її будинку грошей та різних коштовностей на 340 тис. грн. *Дайте кримінально-правову оцінку вчиненому.*

9. Роганов і Костенко розпили спиртні напої. Костенко непристойно висловився про дружину Роганова, внаслідок чого між ними виникла сварка. Роганов пострілом з малокаліберної гвинтівки вбив Костенка. Речі, що належали Костенку – пальто, шапку та костюм із слідами крові – Роганов спалив, а 4840 грн. забрав собі. Труп кинув у річку. *Дайте кримінально-правову оцінку вчиненому.*

10. Титов і Баняс зупинили на вулиці неповнолітніх Дудку та Нестеренка. Спочатку вони звернулись до Дудки з вимогою дати гроші. Коли Дудка відповів, що у нього грошей немає, вони побили та обшукали його і відпустили лише після того, як Дудка пообіцяв принести гроші. Титов і Баняс зажадали грошей також від Нестеренка, заявивши, що коли той не хоче бути битим, як Дудка, то повинен принести гроші. Нестеренко випросив у матері 600 грн. і приніс гроші Титову і Банясу.

Кваліфікуйте дії Титова і Баняса. Відповідь поясніть.

Питання і завдання для самоперевірки до теми 4.5.

1. Поняття та форми розкрадання чужого майна.
2. Кримінально-правова характеристика обставин, що обтяжують різні форми розкрадання чужого майна.
3. Значення розміру викраденого для кваліфікації розкрадання.
4. Відмінність розбою від насильницького грабежу.
5. Відмінність заподіяння майнової шкоди шляхом обману або зловживання довірою від шахрайства.

ТЕМА 4.6. КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Теоретичні питання:

1. Загальна характеристика кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності.
2. Виготовлення, зберігання, придбання, перевезення, пересилання, ввезення в Україну з метою використання при продажу товарів, збуту або збут підроблених грошей, державних цінних паперів, білетів державної лотереї, марок акцизного податку чи голографічних захисних елементів: об'єктивні та суб'єктивні ознаки складів кримінального правопорушення.
3. Контрабанда: об'єктивні та суб'єктивні ознаки складів кримінального правопорушення, співвідношення з іншими видами кримінальних правопорушень.
4. Протидія законній господарській діяльності: об'єктивні та суб'єктивні ознаки складів кримінального правопорушення, відмежування від вимагання та примушування до виконання (невиконання) цивільно-правових зобов'язань.
5. Легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом: об'єктивні та суб'єктивні ознаки складів кримінального правопорушення.

Основні теоретичні відомості.

Кримінальна відповідальність за виготовлення, зберігання, придбання, перевезення, пересилання, ввезення в Україну з метою використання при продажу товарів, збуту, а також збут незаконно виготовлених, одержаних чи підроблених марок акцизного податку, голографічних захисних елементів, підробленої національної валюти України у виді банкнот чи металевої монети, іноземної валюти, державних цінних паперів чи білетів державної лотереї встановлена ч. 1 ст. 199 КК.

Основним об'єктом цього злочину є встановлений законом порядок формування і функціонування грошової системи України як частини економічної системи нашої держави. Його додатковим факультативним об'єктом можуть виступати відносини власності.

Предметом злочину можуть виступати: 1) підроблена національна валюта України у виді банкнот чи металевої монети, іноземна валюта, державні цінні папери, білети державної лотереї; 2) незаконно виготовлені, одержані чи підроблені марки акцизного збору та голографічні захисні елементи.

Контрабанда, тобто переміщення через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю культурних цінностей, отруйних, сильнодіючих, вибухових речовин, радіоактивних матеріалів, зброї або боєприпасів (крім гладкоствольної мисливської зброї або бойових припасів до неї), частин вогнепальної нарізної зброї, а також спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації тягне відповідальність за ч. 1 ст. 201 КК.

Об'єкт кримінального правопорушення – суспільні відносини, що виникають з приводу переміщення зазначених у ст. 201 КК предметів через митний кордон України і забезпечують установлені законодавством порядок та умови такого переміщення та внесення до бюджету митних платежів. При контрабанді зброї та боєприпасів, отруйних, сильнодіючих, вибухових речовин, радіоактивних матеріалів додатковими об'єктами виступають громадська безпека та/або здоров'я населення.

Предметом контрабанди можуть виступати: 1) культурні цінності; 2) отруйні речовини; 3) сильнодіючі речовини; 4) вибухові речовини; 5) радіоактивні матеріали; 6) зброя та боєприпаси (крім гладкоствольної мисливської зброї та бойових припасів до неї); 7) спеціальні технічні засоби негласного отримання інформації.

Основні поняття: господарська діяльність, контрабанда, легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом.

Література: [6],[17],[21],[24],[25],[31],[33],[34],[35],[38],[39],[40],[41],[42], [44],[45],[47].

Практичні завдання:

1. Використовуючи власний комп'ютер, Володарський в мережі Інтернет зайшов на китайський сайт «www.buyncoinc.com» та придбав за 50 доларів США через систему електронних платежів «PayPal» технічні засоби, а саме: камеру з мікрофоном, замасковані у спортивний годинник та камеру з мікрофоном, замасковані у

кулькову ручку, які дають можливість негласно здійснювати збір аудіо- та відеоінформації. Крім того, з метою переміщення вказаних предметів через митний кордон України, домовився через мережу Інтернет з громадянином Китаю Донгом про відправлення годинника та кулькової ручки з вмонтованими відеокамерами та мікрофонами в Україну. Однак, під час проведення митного оформлення міжнародних поштових відправлень Київської регіональної митниці, працівниками митниці було виявлено та вилучено відповідні технічні пристрої. У результаті Володарський посилку не отримав. *Кваліфікуйте діяння. Відповідь поясніть.*

2. Учень художнього технікуму Зоренко намалював дві банківські купюри номіналом 500 грн. Не сказавши про підробку, Зоренко дав одну купюру Ковалю в оплату боргу. Підробку було викрито, коли Коваль подав купюру в касу магазину. *Кваліфікуйте діяння. Відповідь поясніть.*

3. Директор ТзОВ «Фасадонт» Всеволоенко, протягом двох років укладав договори підряду на виконання будівельних робіт на об'єктах будівництва. Відповідно до укладених договорів ТзОВ «Фасадонт» виконало ряд будівельних робіт на об'єктах замовників, за що й отримало дохід в сумі 11069612 грн. Однак у подальшому достовірно знаючи, що роботи виконані працівниками його підприємства, з метою заниження податкового зобов'язання з податку на прибуток підприємств, шляхом використання підроблених документів, незаконно сформував валові витрати підприємства (податковий кредит), шляхом відображення у бухгалтерському обліку підприємства та документах податкової звітності неправдиві дані на підставі підроблених договорів підряду та актів виконаних робіт від фіктивного підприємства «Компанія «Сайдеко». Як наслідок до державного бюджету не надійшли кошти в сумі 1468750 грн.

Кваліфікуйте діяння Всеволоенка. Відповідь обґрунтуйте.

Питання і завдання для самоперевірки до теми 4.6.

1. Проблеми систематизації юридичних складів кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності за КК України.

2. Кримінальні правопорушення, що посягають на встановлений порядок здійснення господарської діяльності та окремих її видів.

3. Кримінальні правопорушення, що посягають на встановлений порядок проведення процедури банкрутства.

4. Кримінальні правопорушення, що посягають на фінансову діяльність.

5. Кримінальні правопорушення, що посягають на встановлений порядок виготовлення і використання документів у господарській діяльності.

6. Кримінальні правопорушення, що посягають на встановлений порядок формування та витрачання бюджетних коштів.

7. Кримінальні правопорушення, що посягають на встановлений порядок реалізації споживачам товарів і надання послуг.

8. Кримінальні правопорушення, що посягають на свободу господарської діяльності.

9. Кримінальні правопорушення, що посягають на встановлений порядок використання засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів, послуг та комерційної таємниці як об'єктів права інтелектуальної власності в сфері господарської діяльності.

10. Кримінальні правопорушення, що посягають на відносини у сфері приватизації державного чи комунального майна.

ТЕМА 4.7. КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ.

Теоретичні питання:

1. Загальна характеристика кримінальних правопорушень проти громадської безпеки.
2. Створення, керівництво злочинною спільнотою або злочинною організацією, а також участь у ній.
3. Бандитизм.
4. Терористичний акт та кримінальні правопорушення терористичного спрямування.
5. Незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами.
6. Недбале зберігання вогнепальної зброї або бойових припасів.

Основні теоретичні відомості.

Об'єктом злочину «Створення, керівництво злочинною спільнотою або злочинною організацією, а також участь у ній» є громадська безпека, яка є елементом, складовою національної безпеки України, визначається в Законі «Про основи національної безпеки України» як «захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам».

Відповідно до абз. 1 п. 10 ППВСУ «Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями» від 23 грудня 2005 р. № 13 та ч. 4 ст. 28 КК, злочинна організація – це внутрішньо і зовнішньо стійке ієрархічне об'єднання п'яти і більше осіб або двох і більше організованих груп (структурних частин), метою діяльності якого є вчинення тяжких та особливо тяжких злочинів чи тільки одного, що вимагає ретельної довготривалої підготовки, або керівництво чи координація злочинної діяльності інших осіб, або забезпечення функціонування як самої злочинної організації, так і інших злочинних груп.

Ознаки:

- 1) наявність п'яти і більше осіб;
- 2) стійкість та ієрархічність об'єднання;
- 3) організованість членів або структурних частин об'єднання для спільної діяльності;

4) мету цієї діяльності, якою є безпосереднє вчинення тяжких або особливо тяжких злочинів, керівництво чи координація злочинної діяльності інших осіб або забезпечення функціонування як самої злочинної організації, так і інших злочинних груп.

Особлива суспільна небезпечність *бандитизму* полягає в тому, що банди вчинюють вбивства, звалтування, насильницьке заволодіння майном, транспортними засобами, зброєю, наркотиками, пошкодження шляхів сполучення і транспортних засобів, угон або захоплення залізничного рухомого складу, повітряного, морського чи річкового судна та інші аналогічні дії. Сама організація й існування озброєної банди вже є серйозною загрозою для суспільства, його цінностей – життя і здоров'я людей, власності, нормального функціонування державних, громадських і приватних підприємств, установ та організацій.

Бандитизм становить окремий різновид спільної злочинної діяльності, специфічними проявами якої в цьому разі є організація озброєної банди та участь у ній або у вчинюваному нею нападі.

Основні поняття: *організована група, злочинна організація, банда, напад, терористичний акт, зброя.*

Література: [6],[8],[9],[10],[14],[17],[21],[24],[25],[28],[31],[33],[34],[35],[38],[39],[40],[41],[42],[44],[45],[47].

Практичні завдання:

1. Брати Семен і Олексій Киренки організували групу для нападу на квартири громадян. Пізніше до групи ввійшов Антонов. Упродовж трьох місяців велися пошуки будинків, де живуть багаті люди. У цей період групою було придбано пістолет і 30 патронів до нього, виготовлено два фінські ножі. Використовуючи зброю, група проникла до квартири Матвієнка, який вчинив опір. Семен Киренко застрелив Матвієнка. Олексій фінським ножем завдав тяжкого тілесного ушкодження дружині Матвієнка, а Антонов звалтував малолітню дочку Матвієнка. Забравши гроші, коштовності та цінні речі – всього на суму 25 тис. грн., група залишила будинок. Семен,

прийшовши разом з братом додому вночі, зізнався дружині, що вони вчинили напад на сім'ю Матвієнка, і попросив викинути в річку їхні черевики та замити сліди на кухні. Дружина виконала прохання.

Дайте кримінально-правову оцінку вчиненому.

2. Павленко та Миколаєнко за допомогою мобільного телефону по спецлінії «102» повідомили те, що заміновано торговельний центр «Піраміда». В результаті евакуації всього персоналу торгового центру та його відвідувачів, кількість яких загалом на момент даної події становила близько 1000 осіб, проведення спецзаходів щодо пошуку вибухових пристроїв, було дезорганізовано роботу вказаного торговельного центру на період з 13.51 год. до 15.39 год. В наслідок чого ТОВ «Атлантик-Пасіфік Венчурз» як єдиний орендодавець торговельних місць у вказаному торговельному центрі, не отримало очікуваного прибутку у розмірі 2000 грн.

Дайте кримінально-правову оцінку вчиненому.

3. Гриценко незаконно зберігав удома револьвер. Розповівши про це Усикові, він запропонував останньому вчинити напад на когось з громадян. Той погодився. Вночі Гриценко та Усик напали на Одинцова і, погрожуючи зброєю, відібрали у нього наручний годинник, але тут же були затримані працівниками поліції.

Дайте кримінально-правову оцінку вчиненому.

Питання і завдання для самоперевірки до теми 4.7.

1. Система та види кримінальних правопорушень проти громадської безпеки.

2. Створення, керівництво злочинною спільнотою або злочинною організацією, а також участь у ній.

3. Встановлення або поширення злочинного впливу.

4. Сприяння учасникам злочинних організацій та укриття їх злочинної діяльності.

5. Бандитизм.

6. Терористичний акт та кримінальні правопорушення терористичного спрямування.

ТЕМА 4.8. КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ БЕЗПЕКИ РУХУ ТА ЕКСПЛУАТАЦІЇ ТРАНСПОРТУ

Теоретичні питання:

1. Поняття, загальна характеристика та види транспортних кримінальних правопорушень.
2. Аналіз юридичних складів кримінального правопорушення, передбаченого ст. 276 КК України, його відмінність від кримінальних правопорушень, передбачених статтями 281 і 286 КК України.
3. Особливості об'єктивної і суб'єктивної сторін юридичних складів кримінальних правопорушень, передбаченого ст. 277 КК України.
4. Аналіз юридичних складів кримінального правопорушення, передбаченого ст. 278 КК України, його відмінність від кримінального правопорушення, передбаченого ст. 289 КК України.
5. Аналіз юридичних складів кримінального правопорушення, передбаченого ст. 286 КК України.
6. Аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 291 КК України.

Основні теоретичні відомості.

Серед усіх транспортних злочинів найбільш поширеним є порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами (ст. 286 КК).

Основним безпосереднім об'єктом злочину є безпека руху й експлуатації автомобільного та деяких інших видів транспорту, перелік яких наведений у примітці до ст. 286, а його додатковим обов'язковим об'єктом - життя та здоров'я особи.

Транспортними засобами, у зв'язку з керуванням якими настає відповідальність за ст. 286 (а також які є ознакою складів злочинів, передбачених статтями 287, 289, 290), виступають всі види автомобілів, трактори та інші самохідні машини, трамваї і тролейбуси, а також мотоцикли та інші механічні транспортні засоби.

Порушення правил безпеки руху може виражатися в перевищенні швидкості, порушенні правил обгону, об'їзду перешкод, проїзду перехресть, правил користування світловими приборами, буксирування, а також їзди з причепом, проїзді на заборонений знак чи сигнал світлофора тощо. Порушення правил експлуатації може полягати в недотриманні водієм технічних умов експлуатації, у порушенні порядку перевезення пасажирів, у неправильному завантаженні, укладанні і закріпленні вантажів, у експлуатації технічно несправних транспортних засобів тощо.

Основні поняття: транспортний засіб, правила дорожнього руху, правила безпеки руху, правила експлуатації транспортних засобів.

Література: [6],[17],[21],[22],[24],[25],[28],[30],[31],[33],[34],[35],[37],[38],[39],[40],[41],[42],[44],[45],[47].

Практичні завдання:

1. Згідно із затвердженим графіком чергувань по переїзді 103-го км. перегону Ташбунар – Ізмаїл, Петров, будучи черговим на вказаному переїзді, перебував на робочому місці у стані алкогольного сп'яніння, внаслідок чого заснув у приміщенні посту чергового. В той час як Петров спав через вказаний залізничний переїзд проїхав вантажний склад, під час проходження якого черговий зобов'язаний слідкувати за справністю шлагбаумів, сигналів та за станом поїздів. Під час чергування Петрова усі поїзди рухались згідно графіку прибуття, жодної аварії не відбулось.

Надайте кримінально-правову оцінку діянню Петрова.

2. Авіамеханік Білик неякісно виконав ремонт двигуна, а інженер Титарчук, в обов'язки якого входила перевірка якості ремонту, не зробив цього, довірившись авіамеханіку. В польоті двигун відмовив, що спричинило аварію літака, в якій загинули його екіпаж і пасажир. *Надайте кримінально-правову оцінку вчиненому.*

3. Казанцев, керуючи автомашиною з вантажем у стані сп'яніння, не впорався з керуванням, заїхав у кювет, внаслідок чого автомашина перекинулася. Вантаж було зіпсовано, чим державному підприємству спричинено шкоду на 190 тис. грн., автомашина також

була пошкоджена (її ремонт обійшовся в 29 тис. грн.). *Надайте кримінально-правову оцінку вчиненому.*

4. Абдулаєв і Павловський запропонували неповнолітньому Пустовіту покататись на «іномарці». Компанія проникла в автомобіль «Фольксваген-Пасат», що належав Брежневу і стояв на вулиці Поліській у Києві, на якому всі проїхали до Борисполя, повернулись назад і поставили автомобіль на попереднє місце. *Надайте кримінально-правову оцінку вчиненому.*

5. Тракторист Бахтін і причіплювач Гейко, обидва напідпитку, поїхали ввечері орати поле. Близько 23-ої години. Бахтін пішов у село, де знову випив. Гейко ж, пропрацювавши якийсь час, ліг спати на землю. Повернувшись із села, Бахтін, не перевіривши, де знаходиться причіплювач, почав орати і наїхав на сплячого Гейка, смертельно травмувавши його. *Надайте кримінально-правову оцінку вчиненому.*

Питання і завдання для самоперевірки до теми 4.8.

1. Об'єктивні ознаки у складах кримінальних правопорушень проти безпеки руху та експлуатації автомобільного транспорту.

2. Суб'єктивні ознаки у складах кримінальних правопорушень проти безпеки руху та експлуатації автомобільного транспорту.

3. Кримінальні правопорушення, які посягають на безпеку руху та експлуатації залізничного, водного та повітряного транспорту.

4. Кримінальні правопорушення, які посягають на безпеку руху та експлуатації автотранспорту і міського електротранспорту.

5. Порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами.

6. Порушення чинних на транспорті правил.

ТЕМА 4.9. КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ ТА МОРАЛЬНОСТІ

Теоретичні питання:

1. Поняття, загальна характеристика та види кримінальних правопорушень проти громадського порядку та моральності.
2. Групове порушення громадського порядку: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення. Відмінність від масових заворушень.
3. Хуліганство: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення та відмежування від кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я особи, проти власності тощо.
4. Втягнення неповнолітніх у протиправну діяльність: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення.
5. Інші кримінальні правопорушення проти моральності: новели законодавства.

Основні теоретичні відомості.

Організація масових заворушень, що супроводжувалися насильством над особою, погромами, підпалами, знищенням майна, захопленням будівель або споруд, насильницьким виселенням громадян, опором представникам влади із застосуванням зброї або інших предметів, які використовувалися як зброя, а також активна участь у масових заворушеннях тягне відповідальність за ч. 1 ст. 294 КК.

Основним безпосереднім об'єктом масових заворушень є громадський порядок. Додатковим обов'язковим об'єктом цього злочину - залежно від конкретної форми його прояву - є життя та здоров'я особи, конституційні права людини і громадянина, власність, порядок управління або громадська безпека.

Громадський порядок – це комплекс суспільних відносин, які забезпечують нормальні умови життя людей у різних сферах суспільно корисної діяльності, спокійний відпочинок і дотримання правил поведінки в суспільному житті і побуті.

Масові заворушення - це завжди дії юрби, яка діє стихійно, хоча може бути й керованою цілком, чи в окремих своїх частинах. Така

юрба веде себе агресивно. Її учасники вчиняють дії, які визнаються злочинами і при їх виконанні однією особою.

Об'єктивна сторона злочину полягає в 1) організації масових заворушень або 2) активній участі в них.

Хуліганство – грубе порушення громадського порядку з мотивів явної неповаги до суспільства, що супроводжується особливою зухвалістю чи винятковим цинізмом (ч. 1 ст. 296 КК).

Основний безпосередній об'єкт хуліганства - громадський порядок. Його додатковим факультативним об'єктом можуть виступати здоров'я особи, авторитет органів державної влади, громадська безпека.

З об'єктивної сторони хуліганство є суспільно небезпечною дією, що грубо порушує громадський порядок. Такими закон визнає тільки дії, які спричинили істотну шкоду особистим чи суспільним інтересам і відрізнялися особливою зухвалістю або винятковим цинізмом. Зміст грубості порушення громадського порядку слід визначати з урахуванням характеру хуліганських дій, їх наслідків, місця і тривалості їх вчинення, кількості потерпілих, їх віку, стану здоров'я, суттєвості порушення їх інтересів або інтересів підприємств, установ, організацій. Аналіз цих обставин потрібен і для з'ясування наявності особливої зухвалості або виняткового цинізму, що є основними і обов'язковими показниками грубого порушення громадського порядку.

Основні поняття: громадський порядок, моральність, масові заворушення, хуліганство, втягнення неповнолітніх.

Література: [6],[17],[21],[22],[23],[24],[25],[26],[27],[29],[31],[33],[34],[35],[38],[39],[40],[41],[42],[44],[45],[47].

Практичні завдання:

1. Кварацхелія, будучи в стані сп'яніння, в сквері чіплявся до дівчат Чуб і Ходаківської, пропонуючи познайомитись. Дівчата не побажали з ним розмовляти і пересіли на іншу лаву. Тоді Кварацхелія пішов за ними і ударив рукою в обличчя Чуб, заподіявши їй фізичний біль. *Надайте кримінально-правову оцінку вчиненому.*

2. Мурашко без черги намагався придбати спиртне в магазині «Вино-горілка». На зауваження Польського він вийнятою з кишені зв'язкою ключів ударив того по голові, заподіявши легке тілесне ушкодження без розладу здоров'я. *Надайте кримінально-правову оцінку вчиненому.*

3. Навалений вдома посварився з дружиною. Остання пішла до сусіди Цвіркуна. Навалений пішов за дружиною, але Цвіркун не впустив його до себе на подвір'я й ударив у плече. Тоді Навалений повернувся додому, взяв сокиру і вдарив нею Цвіркуна, спричинивши поранення руки. Цвіркун перебував у лікарні більше місяця. *Надайте кримінально-правову оцінку діям Навеленого.*

4. Добровольський у стані сп'яніння без видимої причини влаштував у своїй квартирі бешкет, нецензурно ображав дружину, дітей, а також сусідів, які прибігли на шум, погрожував підпалити будинок і «перестріляти всіх». При цьому Добровольський демонстрував пістолет, який зберігав без відповідного дозволу. На прохання дружини сусідам вдалося відняти у нього пістолет. Тоді Добровольський вибіг з квартири, взяв у сараї сокиру і з нецензурною лайкою прибіг до місця події, висловлюючи погрози «постинати голови». Зусиллями Потапіна, Проскуракова і Белинського Добровольського було обеззброєно. *Надайте кримінально-правову оцінку діям Добровольського.*

5. Безробітна Наталенко, мати трьох дітей (семи, десяти і дванадцяти років) на протязі трьох місяців заставляла їх випрошувати гроші у людей. Для цього вона приводила дітей до магазину «Сільпо» та «Антошка» і залишала біля вхідних дверей. На гроші, зібрані дітьми вона купляла спиртне, розпивала його зі своїм співмешканцем, і неодноразово пригощала ним свою старшу дванадцятирічну доньку.

Кваліфікуйте дії Наталенко.

Питання і завдання для самоперевірки до теми 4.9.

1. Групове порушення громадського порядку.
2. Масові заворушення.

3. Заклики до вчинення дій, що загрожують громадському порядку.
4. Хуліганство.
5. Наруга над могилою, іншим місцем поховання або над тілом померлого.
6. Жорстоке поводження з тваринами.
7. Одержання доступу до дитячої порнографії, її придбання, зберігання, ввезення, перевезення чи інше переміщення, виготовлення, збут і розповсюдження
8. Ввезення, виготовлення або розповсюдження творів, що пропагують культ насильства і жорстокості, расову, національну чи релігійну нетерпимість та дискримінацію.
9. Ввезення, виготовлення, збут і розповсюдження порнографічних предметів.
10. Створення або утримання місць розпусти і звідництво.
11. Сутенерство або втягнення особи в заняття проституцією.
12. Втягнення неповнолітніх у протиправну діяльність.

ТЕМА 4.10. КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ

Теоретичні питання:

1. Загальна характеристика кримінальних правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інших злочинів проти здоров'я населення.
2. Поняття наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів.
3. Кваліфікуючі ознаки злочинів, пов'язаних з наркотичними засобами, психотропними речовинами, їх аналогами або прекурсорами.
4. Аналіз юридичних складів кримінального правопорушення, передбаченого ст. 308 КК України.
5. Аналіз юридичних складів кримінальних правопорушень, передбачених ст. 307 та ст. 309 КК України.
6. Аналіз юридичних складів кримінального правопорушення «схилення до вживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів» (ст. 315), його відмежування від спонукання неповнолітніх до застосування допінгу (ст. 323) та схилення неповнолітніх до вживання одурманюючих засобів (ст. 324 КК України).
7. Поняття отруйних і сильнодіючих речовин, а також мікробіологічних та інших біологічних агентів чи токсинів.
8. Аналіз юридичного складу кримінального правопорушення «порушення правил боротьби з епідеміями».

Основні теоретичні відомості.

Суспільна небезпека кримінальних правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів визначається, насамперед, поширенням та згубним впливом наркоманії і токсикоманії на свідомість психічно нестійких людей, їх мораль і спосіб життя, що призводить до поступового занепаду, деградації особистості.

Родовим об'єктом аналізованої групи злочинів, відповідальність за які передбачена XIII розділом Особливої частини КК, є здоров'я населення. Переважна більшість їх належить до числа предметних.

Наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги або прекурсори є предметом злочинів, передбачених ст.ст. 305, 307–310, 311, 312, 314–316, 320 КК.

При з'ясуванні ознак предметів «накотичних» злочинів слід звертатися передусім до законів «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори» і «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними», а також постанови КМ від 6 травня 2000 р. № 770 «Про затвердження Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів». Перелік постійно зазнає змін. Значною мірою процес удосконалення Переліку зумовлений прагненням правопорушників уникнути кримінальної відповідальності шляхом винаходу нових засобів, відсутніх у Переліку. Потрапляючи на ринки збуту, нові речовини стають відомі не лише наркозалежним особам, а і (при їх вилученні) правоохоронним органам, які найчастіше і виступають ініціаторами розширення Переліку.

Наркотичні засоби – це речовини природні чи синтетичні, препарати, рослини, включені до Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів.

Прекурсори наркотичних засобів і психотропних речовин (далі – прекурсори) – це речовини, які використовуються для виробництва, виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин, включені до Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів.

Психотропні речовини – це речовини природні чи синтетичні, препарати, природні матеріали, включені до Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів.

Основні поняття: наркотичні засоби, психотропні речовини, прекурсори, аналоги наркотичних засобів, одурманюючі засоби, допінг.

Література: [5],[6],[13],[17],[21],[24],[25],[31],[32],[33],[34],[35],[38],[39],[40],[41],[42],[44],[45],[46],[47].

Практичні завдання:

1. Майзенберг купив у невстановленої слідством особи мішок макових голівок, автомашиною привіз їх додому, де один-два рази

на місяць виготовляв екстракційний опій, який споживав. При обшуку у нього було вилучено 110 г висушеної макової соломи, 5 г екстракційного опію і предмети для його виготовлення і споживання. *Надайте кримінально-правову оцінку вчиненому.*

2. Тарасенко на базарі купив у не встановленої слідством особи 2,4 кг макової соломи, яку приніс додому, подрібнив і шляхом хімічної обробки одержав екстракційний опій, який потім вживав. *Надайте кримінально-правову оцінку вчиненому.*

3. Медсестри хірургічного відділення онкологічного диспансеру Саюшко і Нечипорко впродовж року розкрадали лікарські наркотичні засоби (морфін, промедол) з метою особистого вживання. Всього ними було викрадено 600 ампул. Злочин став можливим тому, що у відділенні з вини завідувача тривалий час порушувались правила зберігання та обліку наркотичних засобів. Встановлено, що Саюшко продала Гусаку 10 ампул зі снодійним, видаючи їх за ампули з морфіном. *Надайте кримінально-правову оцінку вчиненому.*

4. Медсестра лікарні Пухка впродовж двох місяців систематично займалась підробленням рецептів на препарати, що містять наркотичні засоби, і продавала їх своєму знайомому Гладкому, який викупував за ними в аптеках міста наркотики для особистого споживання. Крім того, Пухка за підробленим нею рецептом викупила дві упаковки наркотикомісткого лікарського засобу і передала їх хворій Петрунько. *Надайте кримінально-правову оцінку вчиненому.*

5. Судово-медичною експертизою, проведеною в зв'язку з раптовою смертю Зінчукової, було встановлено, що смерть настала внаслідок одноразового вживання великої кількості люміналу. В ході подальшого досудового слідства було з'ясовано, що люмінал для Зінчукової придбавала її знайома Струк у фармацевта Гаврилка. Останній пояснив, що в аптеці був відсутній суворий облік відпуску цих ліків і це дозволяло йому задовольняти прохання його знайомої Струк. *Надайте кримінально-правову оцінку вчиненому.*

Питання і завдання для самоперевірки до теми 4.10

1. Кримінальні правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші кримінальні правопорушення проти здоров'я населення: загальна характеристика.

2. Контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів.

3. Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів.

4. Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин чи їх аналогів без мети збуту.

5. Посів або вирощування снотворного маку чи конопель. Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання прекурсорів.

6. Порушення встановлених правил обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів.

7. Кримінальні правопорушення, пов'язані незаконним заволодінням наркотичними засобами, а також обладнанням для їх виготовлення.

8. Кримінальні правопорушення, пов'язані з незаконним уживанням наркотичних і одурманюючих засобів, а також допінгу.

9. Кримінально-правова характеристика інших злочинів проти здоров'я населення.

ТЕМА 4.11. КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ АВТОРИТЕТУ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ, ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ, ОБ'ЄДНАНЬ ГРОМАДЯН ТА КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ ЖУРНАЛІСТІВ

Теоретичні питання:

1. Загальна характеристика кримінальних правопорушень проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян та злочини проти журналістів.
2. Поняття та види спеціального потерпілого при вчиненні кримінальних правопорушень проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян та злочини проти журналістів.
3. Опір представникові влади, працівникові правоохоронного органу, державному виконавцю, приватному виконавцю, члену громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовцеві, уповноваженій особі Фонду гарантування вкладів фізичних осіб: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення.
4. Юридичний аналіз складу кримінального правопорушення «Втручання в діяльність працівника правоохоронного органу, судового експерта, працівника державної виконавчої служби, приватного виконавця».
5. Кримінально-правова характеристика перешкоджання діяльності народного депутата України та депутата місцевої ради.
6. Підроблення документів, печаток, штампів та бланків, збут чи використання підроблених документів, печаток, штампів: аналіз юридичних складів кримінального правопорушення.

Основні теоретичні відомості.

Кримінальна відповідальність за втручання в діяльність особи у зв'язку зі здійсненням державної, громадської, службової чи професійної діяльності встановлена рядом статей чинного КК. Одним із проявів такого втручання є погроза або насильство, що застосовується до перелічених у диспозиціях статей Особливої

частини КК, осіб з зв'язку з виконанням ними своїх обов'язків. Можна виокремити такі склади кримінальних правопорушень:

- погроза вбивством або насильством щодо працівника правоохоронного (ст. 345 КК);
- погроза або насильство щодо журналіста (ст. 345-1 КК);
- погроза або насильство щодо державного чи громадського діяча (ст. 346 КК);
- погроза або насильство щодо службової особи чи громадянина, який виконує громадський обов'язок (ст. 350 КК);
- погроза або насильство щодо судді, народного засідателя чи присяжного (377 КК);
- погроза або насильство щодо захисника чи представника особи (ст. 398 КК);
- погроза або насильство щодо начальника (ст. 405 КК).

Основний безпосередній об'єкт вказаних складів злочинів визначається по-різному залежно від тих суспільних відносин, які зазнають найбільшої шкоди. Це може бути, наприклад, нормальна діяльність правоохоронних органів, їх авторитет (ст. 345 КК), нормальна робота органів державної влади та об'єднань громадян, їх авторитет (ст. 346 КК), правомірна діяльність підприємств, установ, організацій, встановлений порядок виконання громадських обов'язків (ст. 350 КК), встановлений законом порядок здійснення правосуддя в частині діяльності судді, народного засідателя чи присяжного (ст. 377 КК), встановлений законом порядок здійснення правосуддя, який забезпечує діяльність захисника чи представника особи щодо надання ними правової допомоги (ст. 398), порядок підлеглості та військової честі (ст. 405 КК). Додатковим обов'язковим об'єктом зазвичай виступає фізичне та /або психічне здоров'я потерпілої особи.

Потерпілими від цих злочинів є особи, що конкретно визначені в диспозиціях статей або прямо впливають з її змісту.

Основні поняття: авторитет органів державної влади, втручання, перешкодження, посягання на життя, підкуп, самоправство.

Література: [6],[17],[21],[24],[25],[31],[33],[34],[35],[38],[39],[40],[41],[42],[44],[45],[47].

Практичні завдання:

1. Кириленко, перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння, на території загальноосвітньої школи I-III ступенів посперечався з товаришем на ящик пива, що зніме прапор України. У присутності інших неповнолітніх він виліз на флагшток, на якому кріпився Державний Прапор України. Зірваний державний символ Кириленко розстелив на клумбі біля будівлі школи. *Кваліфікуйте дії Кириленка.*

2. Перепелиця розпивав спиртні напої в громадському місці і сильно сп'янів. При затриманні його працівниками міліції не підкорявся їхнім вимогам, виривався з рук, відірвавши гудзик з куртки одного працівника міліції та погон з плеча іншого. *Кваліфікуйте дії Перепелиці.*

3. Щодо Шеркіна, який обвинувачувався у вчиненні злісного хуліганства, було застосовано як запобіжний захід взяття під варту. У зв'язку з необхідністю, що виникла, він під конвоєм був доставлений до поліклініки № 1 Голосіївського району м. Києва. З поліклініки Шеркін втік. При затриманні працівниками міліції, які його конвоювали в поліклініку, Шеркін не давався їм у руки, виривався, укусив за руку міліціонера Галашева. *Надайте кримінально-правову оцінку вчиненому.*

Питання і завдання для самоперевірки до теми 4.11

1. Наруга над державними символами.
2. Незаконне підняття Державного Прапора України на річковому або морському судні.
3. Незаконне перешкоджання організації або проведенню зборів, мітингів, походів і демонстрацій.
4. Захоплення державних або громадських будівель чи споруд.
5. Опір представникові влади, працівникові правоохоронного органу, державному виконавцю, приватному виконавцю, члену громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовцеві, уповноваженій особі Фонду гарантування вкладів фізичних осіб: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення.

6. Втручання в діяльність працівника правоохоронного органу, судового експерта, працівника державної виконавчої служби, приватного виконавця, державного діяча: аналіз юридичних складів кримінальних правопорушень.

7. Перешкоджання діяльності народного депутата України та депутата місцевої ради, Рахункової палати, члена Рахункової палати, Вищої ради правосуддя, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України.

8. Самовільне присвоєння владних повноважень або звання службової особи.

9. Підкуп працівника підприємства, установи чи організації.

10. Примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань.

11. Самоправство.

12. Викрадення, привласнення, вимагання документів, штампів, печаток, заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем або їх пошкодження.

13. Підроблення документів, печаток, штампів та бланків, збут чи використання підроблених документів, печаток, штампів.

14. Незаконні придбання, збут або використання спеціальних технічних засобів отримання інформації.

ТЕМА 4.12. КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ ПРАВОСУДДЯ

Теоретичні питання:

1. Загальна характеристика кримінальних правопорушень проти правосуддя.
2. Завідомо незаконні затримання, привід, домашній арешт або тримання під вартою: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення.
3. Кримінальна відповідальність за примушування давати показання.
4. Юридичний аналіз складів кримінальних правопорушень щодо захисника чи представника особи.

Основні теоретичні відомості.

У Розділі XVIII Особливої частини КК України передбачена відповідальність за кримінальні правопорушення, родовим об'єктом яких є суспільні відносини, що забезпечують нормальну, регламентовану законодавством діяльність суду і органів, які йому сприяють, по реалізації завдань і цілей у сфері здійснення правосуддя. Поняття правосуддя використовується в науці у двох значеннях: вузькому і широкому. У першому значенні під правосуддям розуміють регламентовану законом форму діяльності суду по розгляду і вирішенню цивільних, господарських, адміністративних, кримінальних справ, а також справ про адміністративні правопорушення. Проте у кримінальному праві поняттю правосуддя надається більш широке значення і під ним розуміють не тільки специфічну діяльність суду по розгляду вищезгаданих справ, а й діяльність органів та установ, які сприяють йому у цьому: органів дізнання, досудового слідства, прокуратури, установ, які виконують рішення суду, що набрали законної сили, а також діяльність окремих осіб, уповноважених законом на участь у судочинстві, – захисників, представників особи по наданню правової допомоги, судових експертів тощо. Таке розуміння правосуддя зумовлено тим, що без функціонування названих органів та установ і діяльності уповноважених на участь у судочинстві осіб здійснення правосуддя судом було б практично неможливе.

Отже, згідно із нормами Розділу XVIII Особливої частини КК України під здійсненням правосуддя розуміється діяльність, пов'язана з нормальним функціонуванням не тільки власне судової системи, а й інших органів, установ та уповноважених законом осіб, які сприяють діяльності суду щодо відправлення правосуддя і до кола яких належать органи дізнання, досудового слідства, прокуратури, установи виконання судових рішень, захисники, представники особи по наданню правової допомоги тощо. Враховуючи сказане, можемо констатувати, що кримінальні правопорушення проти правосуддя посягають не тільки безпосередньо на нормальну діяльність суду по відправленню правосуддя, а й перешкоджають виконанню функцій тими органами, установами та окремими особами, уповноваженими законом, які сприяють здійсненню судочинства.

Основні поняття: правосуддя, незаконне затримання, незаконний привід, незаконний домашній арешт, примушування, невиконання судового рішення.

Література: [6],[17],[21],[24],[25],[31],[33],[34],[35],[38],[39],[40],[41],[42],[44],[45],[47],[50].

Практичні завдання:

1. Слідчий органів досудового розслідування Національної поліції Тимоня, провадячи дізнання за фактом розкрадання запасних частин зі складу графітного комбінату, допустив перевищення влади. Він незаконно, без відповідного оформлення документів, затримав Мусіяку за підозрою в розкраданні запасних частин, а через день при допиті застосував до нього насильство. Тимоню було засуджено за ч. 2 ст. 365 КК України. *Чи правильно кваліфіковані дії Тимоні?*

2. Кропив'янський вчинив крадіжку майна з квартири Давидової і під час розслідування справи зізнався у вчиненні цього злочину. Щоб поліпшити показники роботи, слідчий районного відділу внутрішніх справ Синиця, погрожуючи позбавленням їжі і переведенням у карцер, домігся того, що Кропив'янський «зізнався» у вчиненні двох квартирних крадіжок, яких він не вчиняв. *Як кваліфікувати вчинене?*

3. Чугунов був засуджений за ч. 2 ст. 121 КК за те, що ударом ногою в живіт спричинив Гордовському тяжке тілесне ушкодження, внаслідок якого потерпілий помер. Серед очевидців злочину був Іванов, який на досудовому слідстві розповів про всі обставини вчинення злочину. Під час судового слідства Іванов почав твердити, що у цій справі він нічого не знає. Як з'ясувалося, Чугунов обіцяв виколоти Іванову очі й відрізати язика, якщо він не буде його «тримати за зубами». *Надайте кримінально-правову оцінку вчиненому. Відповідь обґрунтуйте.*

Питання і завдання для самоперевірки до теми 3.6.

1. Завідомо незаконні затримання, привід, домашній арешт або тримання під вартою.
2. Притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності.
3. Примушування давати показання. Порушення права на захист.
4. Кримінальні правопорушення щодо судді, народного засідателя чи присяжного.
5. Невжиття заходів безпеки щодо осіб, взятих під захист.
6. Розголошення відомостей про заходи безпеки щодо особи, взятої під захист.
7. Невиконання судового рішення.
8. Завідомо неправдиве повідомлення про вчинення кримінального правопорушення.
9. Введення в оману суду або іншого уповноваженого органу.
10. Відмова свідка від давання показань або відмова експерта чи перекладача від виконання покладених на них обов'язків.
11. Перешкоджання з'явленню свідка, потерпілого, експерта, спеціаліста, примушування їх до відмови від давання показань чи висновку.
12. Розголошення даних оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування.
13. Незаконні дії щодо майна, на яке накладено арешт, заставленого майна або майна, яке описано чи підлягає конфіскації.
14. Кримінальні правопорушення, пов'язані з ухиленням від відбування покарання, обмежувальних приписів.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ «Кримінальне право. Особлива частина»

1. Андрушко А. В. Теоретико-прикладні засади запобігання та протидії злочинам проти волі, честі та гідності особи: монографія. Київ: Ваіге, 2020. 560 с.
2. Антонюк Н.О. Кримінально-правова охорона власності : навч. посіб.; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2012. 514 с.
3. Болдарь Г.Є. Кримінальна відповідальність за вчинення злочинів проти власності: проблеми теорії та практики: наук.-практ.посібн. Луганськ, 2011. 183 с.
4. Брич Л.П. Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи за законодавством України. Монографія. Львів, 2010. 83 с.
5. Вартилицька І.А. Кримінально-правова характеристика злочинів у сфері обігу наркотичних засобів та психотропних речовин, вчинених із залученням неповнолітніх та щодо неповнолітніх: монографія. К. : НАВС, 2016. 267 с.
6. Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. Т. 17 : Кримінальне право / редкол.: В.Я. Тацій (голова), В.І. Борисов (заст. голови) та ін.; Нац. акад. прав. Наук України ; Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків: Право, 2017. 1064 с.
7. Відповідальність за передбачені Розділом II Особливої частини Кримінального кодексу України злочини у сфері професійної діяльності медичних працівників та спеціальні види тілесних ушкоджень: монографія; під заг. ред. В. О. Глушкова. Нац. акад. СБУ. Київ, 2011. 135с.
8. Вознюк А. А. Спеціальні види звільнення від кримінальної відповідальності учасників організованих злочинних об'єднань : монографія. К.: Нац. акад. внутр. справ, 2015. 236 с.
9. Вознюк А.А. Кримінально-правові ознаки організованих груп і злочинних організацій. К.: Нац. акад. внутр. справ, 2015. 192 с.
10. Голіна В.В. Криминологічні та кримінально-правові проблеми боротьби з бандитизмом: соціально-правове і криминологічне дослідження. Х. : Регіон-інформ, 2004. 212 с.

11. Гринчак С. В. Кримінальна відповідальність за незаконну трансплантацію органів або тканин людини. Х.: Право, 2011.
12. Данилевський А.О. Кримінальна відповідальність за вчинення злочинів проти життя та здоров'я особи: проблеми кваліфікації та відмежування від суміжних складів злочинів: науково-практичний посібник. Луганськ, 2011. 150 с.
13. Данилевська Ю. О. Злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші злочини проти здоров'я населення: проблеми кримінально-правової кваліфікації: практич. посіб. Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2013. 288 с.
14. Демидова Л. М. Кримінальна відповідальність за створення злочинної організації. Харків: Видавець СПД ФО Вапнярчук Н. М., 2005.
15. Демидова Л.М. Кримінально-правова охорона національної безпеки України: кримінальна відповідальність за ухилення від проходження служби цивільного захисту в особливий період чи у разі проведення цільової мобілізації: монографія. Харків: Право, 2019.
16. Дорохіна Ю.А. Злочини проти власності. Теоретико-правове дослідження : монографія. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2016. 744 с.
17. Дудоров О.О., Хавронюк М.І. Кримінальне право: Навчальний посібник. За заг. ред. М.І. Хавронюка. К.: Ваїте, 2014. 944 с.
18. Дудоров О.О., Хавронюк М.І. Відповідальність за домашнє насильство і насильство за ознакою статі (науково-практичний коментар новел Кримінального кодексу України) / за ред. М.І. Хавронюка. К.: Ваїте, 2019. 288 с.
19. Дудоров О.О. Кримінально-правова характеристика злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості особи: Науково-практичний посібник. Луганськ, 2011. 351 с.
20. Ємельянов М. В. Кримінальна відповідальність за шахрайство: монографія. Харків: Право, 2014. 173 с.
21. Збірник постанов Пленуму Верховного Суду України з кримінальних справ (1973-2011 роки) / Упоряд.: Ю. М. Грошевий, О. В. Капліна, В. І. Тютюгін. Х.: Право, 2011.

22. Іванов Ю. Ф. Незаконне заволодіння транспортним засобом: кримінально-правовий та кримінологічний аспекти: практич. посіб. К. : Вид. ПАЛИВОДА А. В., 2008. 108 с.

23. Калмиков, Д. О. Кримінальна та адміністративна відповідальність за жорстоке поводження з тваринами. Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2013. 616 с.

24. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2-х т. / за заг. ред. В.Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. – 5-те вид., доповн. – Т. 1: Загальна частина / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін. – Х.: Право, 2013.

25. Кримінальне право України: Особлива частина : підручник / В. Я. Тацій, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін. ; за ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. 6-те вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2020. 768 с.

26. Кузнецов В.В. Кримінально-правова охорона громадського порядку та моральності в українському вимірі. К.: ТОВ НВП «Інтерсервіс», 2012. 908 с.

27. Кузнецов В.В. Кримінальна відповідальність за хуліганство: національний та зарубіжний досвід. К.: ТОВ НВП «Інтерсервіс», 2013. 268 с.

28. Куц В.М. Неправдиве повідомлення про загрозу громадській безпеці (кримінально-правова характеристика та заходи протидії).К., Х. : Харків юрид., 2006. 212 с.

29. Ландіна А. В. Охорона моральності за Кримінальним кодексом України: монографія. К. : Юрид. думка, 2013. 204 с.

30. Мисливий В. А. Злочини проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту: монографія. Д. : Юрид. акад. МВС, 2004. 380 с.

31. Навроцький В. О. Основи кримінально-правової кваліфікації: навч. Посібник. К.: Юрінком Інтер, 2006. 704 с.

32. Наден О. В. Спеціальні види звільнення особи від кримінальної відповідальності за злочини в сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів. Х. : Право, 2003. 224 с.

33. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / Д.С.Азаров, В.К.Гришук, А.В.Савченко та ін.; за заг. ред. О.М.Джужі, А.В.Савченка, В.В.Чернея. К.: Юрінком Інтер, 2017. 1064 с.

34. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. За заг. ред. Литвинова О. М. К. : «Центр учбової літератури», 2017. 528 с.

35. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 11-ге вид., переробл. та допов. Київ: ВД «Дакор», 2019. 1384 с.

36. Осадчий В.І. Кримінально-правовий захист правоохоронної діяльності. К. : Атіка, 2004. 336 с.

37. Осадчий, В. І. Злочини проти безпеки руху та експлуатації транспорту. К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2011. 151 с.

38. Питання кримінального права у рішеннях Конституційного Суду України: навч. посібник / упоряд.: Л.П. Брич, О.І. Денькович, Л.В. Курило, В.С. Ясеницький; вид. друге, доп. Львів: ЛьВДУВС, 2015.

39. Правові позиції Європейського суду з прав людини: аналітичний огляд / О.М. Дроздов, О.В. Дроздова; за заг. ред. О.М. Дроздова, М.С. Ковтун, В.І. Ковтуна. Х.: Видавничий буд-к «Фактор», 2018.

40. Практика застосування Верховним Судом України положень Загальної частини Кримінального кодексу України [уклад. О.П. Горох]; За заг. ред. А.А. Музики. К.: «Центр учбової літератури», 2017.

41. Практика застосування Верховним Судом України положень Особливої частини Кримінального кодексу України [уклад. О.П. Горох]; За заг. ред. А.А. Музики. К.: «Центр учбової літератури», 2017.

42. Проблеми кримінально-правової кваліфікації: навч. Посіб.: Національна академія прокуратури України, 2017. 392 с.

43. Романюк Б.В., Бантишев О.Ф. Кримінальна відповідальність за спричинення смерті людині: кваліфікація таких діянь та їх відмежування від суміжних злочинів: монографія. Київ- Тернопіль, 2017. 678 с.

44. Сопілко І.М., Лихова С.Я., Лисько Т.Д. Кримінальне право України: посібник для підготовки до ЗНО (ЄФВВ) для вступу у магістратуру. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2020. 456с.

45. Тростюк З.А. Понятійний апарат Особливої частини Кримінального кодексу України: Монографія. К.:Атіка, 2003. 144с.

46. Фесенко Є. В. Злочини проти здоров'я населення та системи заходів з його охорони. К. : Атіка, 2004. 280 с.
47. Хавронюк М.І. Довідник з Особливої частини Кримінального кодексу України. К.:Істина, 2004. 504с.
48. Шаблистий В.В. Безпековий вимір кримінального права України: людиноцентристське дослідження: монографія. Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ: Ліра ЛТД, 2015. 420 с.
49. Шаблистий В. В. Тілесне ушкодження як злочин проти життя та здоров'я людини за кримінальним правом України : моногр.; за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. В. В. Шаблистого. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2020. 164 с.
50. Шепітько М. В. Кримінальна відповідальність за завідомо неправдиве показання: монографія; за ред. проф. В. І. Борисова; Нац. акад. прав. наук України, Ін-т вивч. пробл. злочинності. Х.: Апостіль, 2012. 258 с.

Навчальне видання

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ. ОСОБЛИВА ЧАСТИНА

Практикум
для здобувачів вищої освіти ОС «Бакалавр»
спеціальності 262 «Правоохоронна діяльність»

Укладач ЛИСЬКО Тетяна Давидівна